

Sovon-Nieuws 1

28e jaargang
maart 2015

In dit nummer o.a.:

- Spectaculaire resultaten door telgroepen bij grote slaapplekken
- Visarenden op doorreis
 - Kolonievogels: iets meer Huiszwaluwen
 - Winterse Zanglijsters, opvallende thermometers
 - Zo tel je: Gierzwaluwen
 - Peter van den Akker en Blauwe Kiekendieven in de klei

Vogeltellingen en onderzoek cruciaal voor bescherming

Sovon-Nieuws

Nieuwsbrief van Sovon Vogelonderzoek Nederland over vogeltellingen, de vereniging en andere zaken betreffende vogels in Nederland.

Redactie

John van Betteray, Fred Hustings, Kees Koffijberg, Loes van den Bremer & Albert de Jong. Overname van artikelen of illustraties alleen in overleg.

Lidmaatschap

Contributie: minimaal € 17,50. Sovon-leden ontvangen vier maal per jaar Sovon-Nieuws en korting op Sovon-uitgaven en het abonnement op Limosa (pluslidmaatschap € 34,50). Ledenadministratie Jeroen van Zuylen, zie bureau-adres Sovon.

Bestuur

Voorzitter Roelof ten Doesschate

Secretaris Ricardo van Dijk

Penningmeester Dennis Meeuwissen

Overige bestuursleden Jaap van Gent, Lilian van den Aarsen, Susan Kaak en Marcel Visser

E-mail: bestuur@Sovon.nl

Bureau

Kantoor Sovon te Natuurplaza, Toernooiveld 1, 6525 ED Nijmegen. Tel: 024 - 7 410 410

E-mail: info@Sovon.nl

Homepage: www.Sovon.nl

IBAN: NL30 INGB 0002 9059 88

IBAN: NL59 RABO 0105 1170 56

Ledenraad

Kijk op www.Sovon.nl onder Over Sovon voor uw ledenraadsleden. E-mail: ledenraad@Sovon.nl

Directeur

Communicatie Carolyn Vermanen

Monitoring en Inventarisaties Rob Vogel

Onderzoek en Advies Julia Stahl

Doelstelling

Sovon Vogelonderzoek Nederland volgt de veranderingen in aantallen en verspreiding van alle in ons land in het wild voorkomende vogels. Signalerend onderzoek (monitoring) en veld- en bureaustudies dragen bij aan het verklaren van de gesignaleerde ontwikkelingen. Onze drijfveer is het toegankelijk maken van kennis en informatie voor natuurbeheer, natuurbeleid en natuurbescherming. Daarbij zorgen we voor goede borging van onze kwaliteit, onafhankelijkheid en objectiviteit.

Sovon coördineert, stimuleert en ondersteunt systematisch veldonderzoek door vrijwilligers. De meetnetten voor broedvogels en watervogels zijn onderdeel van het Netwerk Ecologische Monitoring, uitgevoerd i.s.m. CBS en provincies en gefinancierd door het Ministerie van EZ en Rijkswaterstaat.

Lay-out: van Groot tot Klein

Druk: Veldhuis Media BV

Sovon-Nieuws wordt gedrukt op FSC-papier.

ISSN 1383-0635.

Foto boven:

Theo Verstrael (Josien Eulderink)

Foto's omslag:

Visarend (Jari Peltomäki)

Peter van den Akker (Rob Buijter)

Het motto van Sovon is "We willen vogels tellen om ze beter te leren kennen, en die kennis vervolgens delen". Tellen doen we zo veel mogelijk gestructureerd, zodat de tellingen daadwerkelijk kunnen leiden tot informatie en kennis die we graag met anderen delen. Tegenwoordig lijkt dat minder vanzelfsprekend dan enkele jaren terug: een uitspraak als "Wetenschap is ook maar een mening" lijkt door veel mensen te worden geaccepteerd.

Dan is het gewoon goed nieuws wanneer een belangrijke maatschappelijke organisatie als Vogelbescherming Nederland zich duidelijk sterk maakt voor wetenschappelijke onderbouwing van haar nieuwe visie: wetenschappelijk onderzoek naar trends en de achterliggende oorzaken daarvan vindt Vogelbescherming cruciaal om doelen te formuleren en te kunnen prioriteren. Dat is voor Sovon een extra stimulans om de meetnetten en atlasprojecten verder uit te bouwen en nieuwe kennis te ontwikkelen. De samenwerking met Vogelbescherming en andere partijen in het recent opgerichte *Centre for Avian Population Studies (CAPS)* biedt kansen om door bundeling van de verschillende deskundigheden nieuwe kennisvragen over vogelpopulaties op te pakken en zo ons begrip van wat er buiten gaande is te vergroten.

Daarnaast reikt de nieuwe meerjarenvisie van Vogelbescherming bewust de hand aan groepen in een actieve samenleving om, zoals zij stellen, samen meer te doen aan een betere toekomst voor vogels in ons land en daarbuiten. De rol van de overheid wordt volmondig erkend, maar tegelijkertijd constateert Vogelbescherming dat een effectieve bescherming niet alleen kan worden gerealiseerd via de overheid. Juist voor eens algemene soorten van het boerenland en de stad is het beleid immers ontoereikend geweest. Andere betrokkenen als burgers en bedrijven moeten hier volgens Vogelbescherming de handschoen oppakken.

Actieve tellers zorgen met systematische tellingen voor de essentiële en onafhankelijke basis voor bescherming; van vogels in de stad beginnen we dankzij het Meetnet Urbane Soorten nu enig inzicht te krijgen in aantalsontwikkelingen en hun achtergronden. Zodoende krijgen we ook meer zicht op waar maatregelen nodig zijn.

Actievere participatie vanuit de samenleving zal ook de kans vergroten dat geïnteresseerden gaan meedoen aan vogeltellingen. Dat is ook voor Sovon belangrijk; nieuwe tellers zijn zeer welkom! Want hoewel we veel weten over de veranderingen in de vogelpopulaties in ruimte en tijd, zijn er voortdurend nieuwe vragen die we (nog) niet voldoende kunnen beantwoorden. Het zou mooi zijn als dergelijke vragen ook vanuit andere maatschappelijke sectoren dan overheden en beschermingsorganisaties gaan komen, bijvoorbeeld vanuit bouwbedrijven, landschapsarchitecten en boeren. Daaruit kan een grotere betrokkenheid bij het eigen handelen, en de gevolgen daarvan voor vogels, beter in beeld komen. De strategische handreiking aan hen vanuit Vogelbescherming zal helpen om zo'n stap te gaan zetten.

● *Theo Verstrael*

Agenda 2015

Maart

- (14) slaapplaatstelling Scholekster, Kemphaan, Grutto; watervogeltelling monitoringgebieden, ganzen- en zwanentelling
- (21) steekproeftelling Waddengebied, ganzen- en zwanentelling

April

- (4) slaapplaatstelling Scholekster, Kemphaan, Grutto
- (12) watervogeltelling monitoringgebieden, ganzen- en zwanentelling
- (18) integrale telling Waddengebied & Brand- en Rotgans-telling

Mei

- (2) telling Brand- en Rotgans (16) watervogeltelling monitoringgebieden, (23) integrale telling Waddengebied (16-24) Nationale Vogelweek (29/30) simultaantelling Kwartelkoning

Juni

- (13) watervogeltelling monitoringgebieden (19/20) simultaantelling Kwartelkoning (20) steekproeftelling Waddengebied

Georganiseerde telgroepen weten wel raad met grote slaapplaatsen

Ganzenslaapplaats.
Foto: Wim Weenink

Binnen het Meetnet Slaapplaatsen zijn gegevens van alle slaapplaatsen welkom, of ze nu klein of groot zijn. Toch staan gebieden met belangrijke aantallen extra in de belangstelling. Dat zijn vaak Natura 2000-gebieden die speciale bescherming genieten vanwege de belangrijke slaapplaatsfunctie. Met name als het gaat om ganzen zitten daar gebieden bij die vanwege hun omvang of ontoegankelijkheid zo moeilijk te tellen zijn dat het vaak gissen was hoeveel vogels er overnachtten. Daar moest verandering in komen. Georganiseerde acties boden uitkomst: groepen van 10-30 waarnemers die rondom een gebied de uitvliegende vogels tellen. Dat daar dan verrassende en spectaculaire resultaten uitrollen, zal niet verbazen.

Complex aan slaapplaatsen binnen één gebied

Een van de belangrijkste meetdoelen van het Meetnet Slaapplaatsen is de populatiegrootte per Natura 2000-gebied. Dat wil zeggen dat we van elk gebied willen weten voor welke aantallen het gebied van belang is als slaapplaats (tijdens de periode van maximaal voorkomen). Dat is nog zo niet makkelijk, want veelal liggen er meerdere slaapplaatsen binnen zo'n gebied. Om tot een betrouwbaar gebiedstotaal te komen, is een telling van al die slaapplaatsen noodzakelijk.

Met name bij ganzen is dat vaak een hele uitdaging: een veelvoud aan kleine en grotere wateren die in potentie allemaal geschikt zijn als slaapplaats. In de praktijk zijn die wateren echter niet allemaal even belangrijk en blijken de ganzen duidelijke voorkeuren te hebben. Hoofdslaapplaatsen noemen we die locaties: plekken die (vrijwel) altijd in gebruik zijn, en door substantiële aantallen. De Gelderse Poort is zo'n gebied waar we door frequente tellingen na een aantal jaren tellen het complex aan slaapplaatsen goed in de vingers hebben. De meeste locaties zijn overzichtelijk (voornamelijk kleiputten, oude rivierarmen en zandwinplassen) en dankzij een netwerk van waarnemers weten we vrij nauwkeurig welke wateren door de grootste aantallen worden gebruikt, en welke slechts kleine aantallen herbergen.

Grote en ontoegankelijke gebieden

Er zijn echter gebieden die zo groot en ontoegankelijk zijn dat de gangbare methode om alle losse slaapplaatsen te tellen niet haalbaar bleek. Het was voor ons reden om in 2012/13 in samenwerking met de terreinbeheerder (Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten) speciale telgroepen op te richten voor vier gebieden: de Oostvaardersplassen, de Biesbosch, De Wieden en het Fochteloërveen. Deze gebieden zijn zo groot dat alleen via een gecoördineerde telling een beeld is te krijgen van de slapende vogels. Het plan was om gelijktijdig op strategisch gekozen plekken langs de rand van het gebied uitvliegende vogels te tellen.

Het idee was natuurlijk niet nieuw. Elders in Nederland hadden vogelaars zelf al (veelal in vogelwerkgroepverband) telgroepen samengesteld om slapende aantallen vogels per gebied in kaart te brengen. Wat betreft het tellen van ganzenslaapplaatsen verdienen de tellers van Engbertsdijkvenen, Bargerveen en Groote Peel het om genoemd te worden. Maar er zijn meer gebieden waar slaapplaatsen middels gecoördineerde telacties worden onderzocht, zoals het Nieuwkoopse Plassengebied (Grote Zilverreiger), de Friese IJsselmeerkust (steltlopers) en sinds kort ook de Dollard (ganzen).

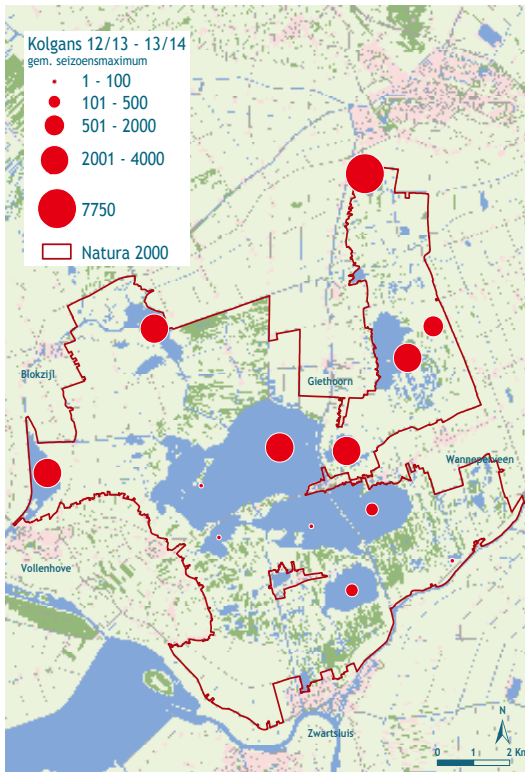
Hoe werkt dat dan zo'n telgroep?

De opzet is eenvoudig: het hele gebied wordt opgedeeld in deelgebieden (taartpunten) waarbij iedere teller een deel voor zijn rekening neemt. Als grens tussen de verschillende deelgebieden worden in het veld goed herkenbare punten gekozen, zoals een boom of een knik in een dijk. Op de teldag staan - afhankelijk van de grootte van het gebied - zo'n 10-30 mensen tegelijkertijd in het donker rondom het gebied geposterd. Op plekken waar veel ganzen worden verwacht staan twee waarnemers: iemand telt en iemand schrijft. De meeste ganzen vliegen uit rond zonsopgang, maar

Tabel 1. Gemiddeld seizoensmaximum van ganzen en zwanen op slaapplaatsen in vier Natura 2000-gebieden in 2012/13 t/m 2014/15 (De Wieden alleen 2012/13 t/m 2013/14).

	Oostvaardersplassen	Biesbosch	De Wieden	Fochteloërveen
Kleine Zwaan	5	620	16	0
Wilde Zwaan	12	2	28	15
Toendrarietgans	43	680	45	7400
Grauwe Gans	6000	9900	4900	190
Kolgans	30400	31800	18600	3400
Brandgans	18100	4100	65	4

Juvenile Visarend, Biesbosch,
29 augustus 2009. Geringd als
nestjong op 24 juni dat jaar
in Mecklenburg-Vorpommern.
Foto: Hans Gebuis

Figuur 1. Ligging van slaapplekken van Kolgan in Natura 2000-gebied De Wieden in 2012/13 t/m 2013/14.

bij een heldere nacht kan dat al snel een half uur eerder zijn. Horloges worden gelijkgezet om later eventuele dubbelstellingen te kunnen elimineren. Vervolgens wordt elke uitvliegende groep met exact tijdstip genoteerd. Er wordt doorgeteld tot alle ganzen zijn uitgevlogen; eventueel achterblijvende vogels worden eveneens geteld. Na afloop komen de tellers bijeen (vaak op het beheerkantoor van de terreinbeheerder) om onder het genot van soep of koffie de resultaten uit te wisselen en de totalen uit te rekenen. Inmiddels hebben de tellers de smaak te pakken: in 2014/15 zijn alle vier gebieden voor het derde opeenvolgende jaar op deze manier onder de loep genomen.

Verrassende resultaten op meerdere fronten

Alles bij elkaar duurt een telling nog geen twee uur, maar in die korte tijd kan een duizelingwekkend aantal vogels worden geteld! Alleen al bij deze vier gebieden gaat het in totaal om meer dan 100.000 ganzen (tabel 1). Maar de resultaten zijn ook op een andere manier van betekenis, want niet alleen zijn de aantallen nu bekend, we weten ook welke delen van het gebied vooral van belang zijn, oftewel welke delen als hoofd-

slaapplekken fungeren. Opmerkelijk was dat de ganzen niet zozeer de grote plassen gebruikten als slaapplek, maar een voorkeur bleken te hebben voor de kleinere en meer besloten plas/draslocaties. Kennelijk staan ze liever met de pootjes in het water dan dat ze rondobberen op open water. In De Wieden, waar veel wateroppervlak in uiteenlopende omvang aanwezig is, wordt dat duidelijk wanneer naar de groepsgrootte per plas wordt gekeken (figuur 1). Omdat de uitvliegrichtingen werden genoteerd, werd bovendien inzicht verkregen in de foerageergebieden die bij de slaapplekken horen. Zo bleek tot onze verrassing het grootste deel van de in de Oostvaardersplassen overnachtende ganzen 's ochtends linea recta het Markermeer over te steken naar foerageergebieden in Noord-Holland. Er waren tellingen waarbij 90% die kant op vloog! Voor deze ganzen is het blijkbaar rendabel om enkele tientallen kilometers te vliegen tussen foerageer- en slaapplek.

Tellers bedankt

Het gaat maar om een paar gebieden, en een telling kost weinig tijd; maar de onmisbare schakel in het doen slagen van een dergelijke telactie is de bereidheid van een grote groep waarnemers om op dezelfde ochtend op pad te gaan. Hulde voor deze groep van bijna 100 waarnemers! En daarmee willen we niet al die mensen tekort doen die in hun eentje hun slaapplek tellen, want zoals dit verhaal begint zo eindigt het ook: elke getelde slaapplek is er een, groot of klein.

> sovon.nl/slaapplaattelling

● **Olaf Klaassen**

ZOMERKAMPEN 2015

Onder andere:

- Fossielen (NJJN)
- Insecten, Gaume (NJJN)
- Zeilkamp (JNM)
- Baltische staten (JNM)
- Utrechtse Heuvelrug (NO)
- Zoetwaterleven (NJJN)
- Biesbosch (JNM)

De NJN, de JNM en de Natuurontdekkers zijn drie jongerenverenigingen die allerlei activiteiten in de natuur organiseren voor jongeren van 8 tot 25 jaar. Tijdens excursies en (zomer)kampen ga je de natuur in en kijk je naar allerlei soorten planten, dieren en ander moois dat voorbij komt. 's Avonds is er een gezellig spel of kampvuur. In de zomervakantie hebben we extra gave zomerkampen, in de mooiste gebieden bij jou in de buurt of zelfs in het buitenland. Dus kijk op de websites voor meer bestemmingen en kom mee!

njn.nl
natuurontdekkers.nl
jnm.nl

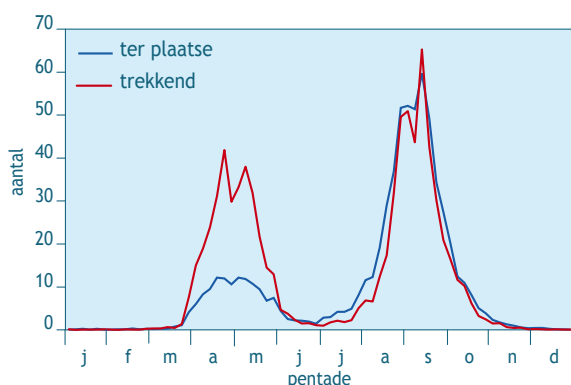
Foto's: Tim Hofmeester en Anna van Rijn

Visarenden op doorreis

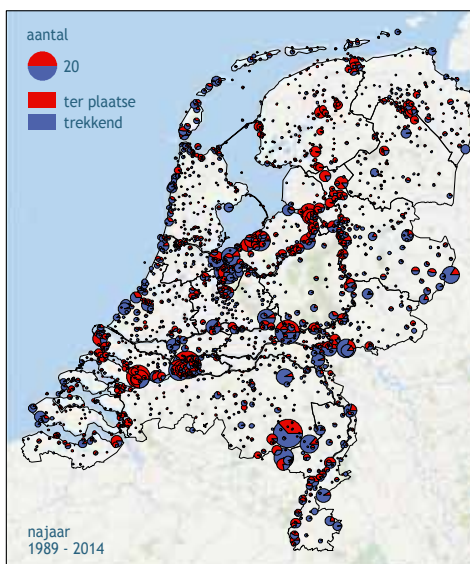
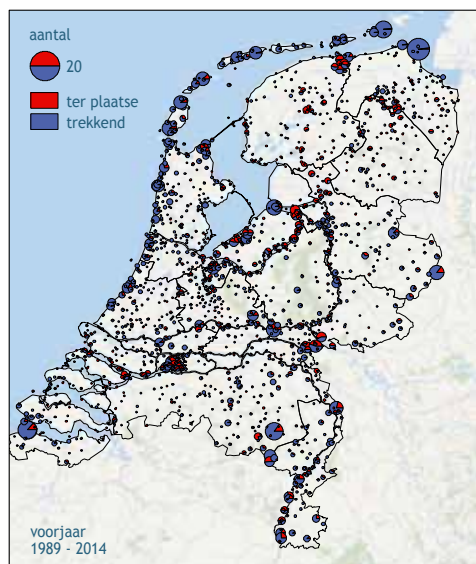
Het zien van een Visarend is altijd genieten, of de vogel nu soepel overtrekt of op spectaculaire wijze een vis uit het water pakt.

Voor onderstaand overzicht zijn waarnemingen gebruikt afkomstig uit het Bijzondere Soorten Project (BSP) van Sovon en uit de omvangrijke databases van Trektellen.nl en Waarneming.nl. In totaal leverde dit 50.800 waarnemingen op, van het eerst bekende geval in Nederland (21 september 1839) tot en met een exemplaar op 14 december 2014. Dubbele waarnemingen zijn zo goed mogelijk uit de gecombineerde database gefilterd, waarna 35.700 records overbleven.

Figuur 1. Visarend. Seizoenspatroon in 1989-2014, waarbij onderscheid is gemaakt tussen pleisterende en trekkende vogels per pentade (vijfdaagse periode).

Figuur 2. Visarend. Verspreiding in 1989-14, waarbij onderscheid is gemaakt tussen pleisteraars en trekkers in het voorjaar en het najaar.

Van Scandinavië naar West-Afrika

De Visarend kan op ieder continent worden gezien, behalve in Antarctica. De (groeiende) wereldpopulatie wordt geschat op 500.000 adulte vogels (www.birdlife.org).

Visarenden die in het najaar ons land aandoen, zijn op weg naar de wintergebieden die vooral in West-Afrika ten zuiden van de Sahara liggen. 'Onze' Visarenden zijn grotendeels afkomstig uit Zweden, waar de populatie na de jaren zestig uit een dal klom en sinds de eeuwwisseling stabiel is rond 4100 broedparen. Daarnaast passeren exemplaren uit bijv. Finland (2013: bijna 1200 paren) en Noorwegen (ca. 200 paren in jaren negentig). De (Oost-)Duitse broedpopulatie groeit eveneens en omvat nu 550 paren.

Seizoenspatroon en verspreiding

Visarenden worden vooral gezien in april-mei (15 resp. 14% van de waarnemingen) en augustus-september (19 resp. 35%), met een uitloop naar oktober (7%) (figuur 1). De voorjaarstrek duurt zo'n 50 dagen (periode vanaf het moment dat 10% van de vogels is gepasseerd tot 90% voorbij is), de najaarstrek vrijwel even lang (48 dagen). Pleisterende Visarenden worden vooral in het najaar gezien (figuur 2), wanneer de vogels minder haast heb-

ben en soms geruime tijd rond een locatie blijven hangen. Concentraties van pleisterende vogels (rode stippen) in het voorjaar zijn zichtbaar in de Biesbosch, Randmeren, Zuidlaardermeergebied en het Lauwersmeer. Trekkende voorjaars-Visarenden worden in het hele land gezien met nadruk op de kust (incl. Waddeneilanden) en de rivieren. Enkele 'stuw'-trektelposten vallen op (Breskens, Ketelbrug, Eemshaven), maar ook frequent bezette trektelposten ver in het binnenland zijn op de kaart terug te vinden (Loozerheide bij Weert, Strabrechtse Heide, De Hamert, Oelemars bij Losser).

In het najaar zijn deze binnenland-trektelposten opnieuw terug te vinden en zijn mooie 'linten' zichtbaar langs de rivieren (IJssel-Gelderse Poort-Maas) doordat Visarenden tijdens de trek soms enige tijd zo'n rivier volgen. Pleisteraars zijn opnieuw in de reeds genoemde waterrijke gebieden te vinden, maar soms ook bij veel kleinere wateren zoals vijvers.

Adulte vogels trekken in het najaar gemiddeld eerder door dan juveniele (eerste kalenderjaar) vogels. De mediane datum voor adulten is 3 september (n=1678), voor juvenielen 13 september (n=987).

Trend

Vanwege gebrek aan standaardisatie zijn losse meldingen weinig geschikt om de aantalsontwikkeling te bepalen. Het is bijvoorbeeld lastig onderscheid te maken tussen een toename van het aantal vogels en een toename van het aantal waarnemers (incl. het aandeel waarnemingen dat in een database terecht komt, denk aan komst Waarneming.nl). Bij sommige soorten kan ook de bereidheid om waarnemingen in te voeren een rol spelen; als een soort 'te algemeen' is, worden waarnemingen minder doorgegeven. Dit zal echter niet het geval zijn bij de Visarend.

Berekeningen die hiervoor proberen te corrigeren, en ook uurgemiddelden uit Trektellen.nl, laten sinds het begin van de jaren negentig een verdubbeling van het

Visarend (juveniel), 18 oktober 2014,
trektelepost De Horde, Lopik.
Foto: Arjan Boele

Een uitzonderlijk weekend

Trek van Visarenden in september is normaal, wat er in het weekend van 13-14 september 2008 gebeurde was echter bijzonder. Tellers op trekteleposten werden verrast door de ene na de andere Visarend, naast geweldige aantallen Wespendien en Bruine Kiekendieven. De vogels bereikten gepiekt ons land (en Vlaanderen) doordat regenfronten boven West-Europa in eerste instantie roofvogeltrek dagenlang ophielden, en daarna, met een noordoostenwind, pal boven de Lage Landen loodsten (Desmet & Faveyts 2009, *Natuur.oriolus* 75(3): 73-78). Deze 'trechter' zorgde op 13 september voor records op drie telposten die min of meer in het verlengde van elkaar liggen van NO naar ZW, op steeds ruim 30 km afstand van elkaar:

Tafelbergheide, Huizen NH (16, plus 3 op de 14e), De Horde, Lopik Ut (14, plus 7) en Dordtse Biesbosch ZH (geen telling op de 13e, 12 ex. op de 14e). Andere trekteleposten deelden in de vreugde en ook buiten de telposten werden Visarenden volop opgemerkt (14 ex. over De Petten NH op de 14e). Ter vergelijking, tot het najaar van 2008 stond het 'Trekellen-dagrecord' op 6 vogels in het najaar. De bijzondere golf roofvogels bereikte op de 13e ook al Vlaanderen, met records op telposten ten zuiden en zuidoosten van Antwerpen (19 Wintam, 14 Kruiboekse polder, 10 Anderstad).

In het voorjaar liggen de maxima iets lager maar mogen ze er ook wezen: de noordpunt van Texel (9 op 7 mei 2011), Strabrechtse Heide (8 op 6 April 2002) en Breskens (7 op zowel 2 mei 1993 als 1 mei 2008).

aantal Visarenden zien. Deze groei weer spiegelt ten dele de groeiende broedpopulatie in de herkomstgebieden.

Vroeger in het voor- en najaar?

Er zijn aanwijzingen dat de najaarstrek vervroegd is (tabel 1). Tot begin jaren negentig lag de mediane datum voor pleisterende vogels rond 11-14 september en voor trekende vogels rond 13-15 september. Vanaf 2003 is dat rond 7 september resp. 7-11 september. De data waarop 10% en 90% van de vogels is gepasseerd, laten een vergelijkbaar patroon zien.

In het voorjaar verschijnen pleisterende vogels rond dezelfde datum als voorheen (mediaan rond 1 mei) maar actief trekende worden wat eerder gemeld (was rond 3-6 mei, nu 25-28 april). Ook wanneer we alleen de data van Trektellen.nl gebruiken, komt een geleidelijke vervroeging van de mediane datum naar voren in 1993-2014 (voorjaar ongeveer 12 dagen, najaar 10 dagen).

Winter- en zomerwaarnemingen

Meldingen van Visarenden in de winter betreffen niet zelden licht gekleurde Buiszeters. Goed gedocumenteerde winterwaarnemingen zijn uitzonderlijk en de meeste wintervogels zullen 'achterblijvers' zijn in december, waarvan maar een handjevol gefotografeerd is (minimaal 3 deze eeuw, waarbij een exemplaar dat tot en met 5 december 2014 pleisterde bij 's-Gravenzande ZH). Visarenden in januari en februari zijn zeer zeldzaam en voor zover bekend nog nooit gefotografeerd.

De soort staat al lange tijd hoog op de 'voorspellijstjes' van nieuwe Nederlandse

broedvogels. Overzomerende vogels komen met enige regelmaat voor, met soms ook baltsende 'verdachte' paartjes en prooioverdracht. In het broedseizoen van 2014 bouwde een paar in juni-juli in de Brabantse Biesbosch twee nesten in hoogspanningsmasten, maar er werden geen eieren gelegd. Eerder in het broedseizoen (april) was er ook en al een Visarend met een tak in zijn poten gezien op Tiengemeten. Gaat het er binnenkort van komen?

> sovon.nl/bsp

● Arjan Boele & Erik van Winden

Tabel 1. Visarend. Mediane datum (dag waarop de helft van het aantal vogels in een seizoen is waargenomen) in voor- en najaar, gescheiden naar pleisterende en overtrekkende vogels. Tussen haakjes betreft mediane data die gebaseerd zijn op relatief weinig vogels (<200).

	1959-78	1979-88	1989-93	1994-98	99-02	2003-06	2007-10	2011-14
Voorjaar t.p.	(30 apr)	(3 mei)	1 mei	4 mei	7 mei	30 apr	30 apr	2 mei
Voorjaar overvl.	(5 mei)	(3 mei)	6 mei	9 mei	6 mei	28 apr	25 apr	26 apr
Najaar t.p.	12 sep	14 sep	11 sep	7 sep	4 sep	7 sep	7 sep	7 sep
Najaar overvl.	(15 sep)	(14 sep)	13 sep	12 sep	12 sep	11 sep	10 sep	7 sep

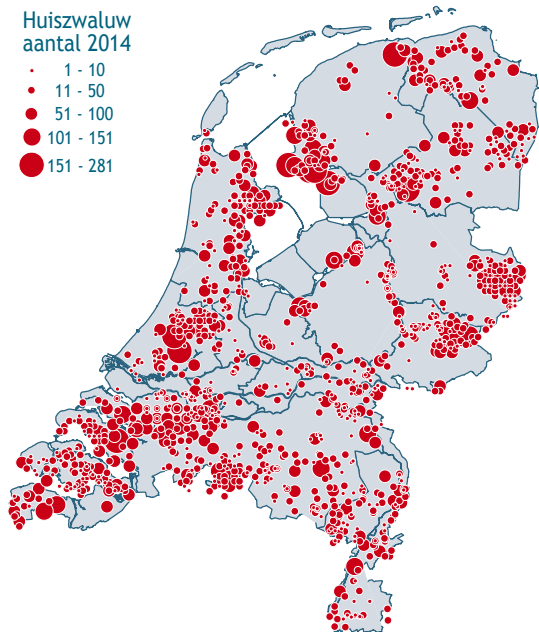
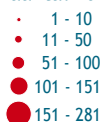

Foto: Michel Geven

Huiszwaluw zet wederom een bescheiden stapje vooruit

Eigenlijk zouden we het een stabiele situatie moeten noemen, want met een vooruitgang van slechts 2,4% is het stapje voorwaarts wel erg bescheiden. Uitgedrukt in een getal betekent het dat in 1168 kolonies die zowel in 2013 als 2014 geteld zijn, zo'n 750 paren meer genoteerd werden. Gezamenlijk gaat het daarbij in 2013 om 31.035 nesten en 31.790 nesten in 2014. Gemiddeld telde een Huiszwaluw-kolonie afgelopen jaar 27 nesten. Hier zijn echter enkele grote gebiedskolonies bij inbegrepen.

Huiszwaluw
aantal 2014

Figuur 1. Huiszwaluw. Getelde kolonies in 2014 (geen volledige landelijke dekking).

Nog niet hersteld

Het kleine stapje vooruit volgde op een evenzo subtiele stap in 2013 (+2,1%). In totaal is de populatie in 2014 ten opzichte van 2012 gestegen met ruim 4%, maar dat betekent nog geen herstel. In 2012 kregen de Huiszwaluwen namelijk een gevoelige tik te verwerken. Er werden destijds 10% minder nesten geteld dan een jaar eerder.

Grote en kleine kolonies

Op landelijke schaal gingen 410 kolonies achteruit in 2014, terwijl 312 stabiel bleven en in 446 het aantal getelde nesten steeg. In relatief grote kolonies (>40 paren) was er sprake van een afname met 2,1% (steekproef 249 kolonies), in de kleinere kolonies van een toename met 24,4% (steekproef 894 kolonies) (kolonies met in een van beide jaren 0 paren niet meegeteld). Beperkende factoren voor grote kolonies kunnen zijn de beschikbaarheid van nestplaatsen, nestmateriaal en voedsel. Verstoring door omwonenden vanwege

overlast zal bij grote kolonies misschien eerder optreden dan bij kleine.

Toenames vooral in noorden en oosten

In Friesland is bijna driekwart van de bekende kolonies geteld. De toename hier van 2013 op 2014 bedroeg 8,8%. Kolonies in o.a. Stavoren, Gaastmar en Warns (tabel 1) deden het vermeldenswaardig goed. Het gemiddeld aantal nesten per gemelde kolonie is in deze provincie het grootst van het hele land: 46,5 nesten per kolonie. Eventueel kan Flevoland deze positie nog overnemen als het telresultaat van de gebiedskolonie Rivierduin binnen is. Hier werden in 2013 390 nesten geteld, waarmee het de grootste gebiedskolonie van Nederland was.

In Gelderland zijn maar liefst 168 kolonies geteld in beide jaren, en dat leverde een voortuitgang op van 5,2%.

In Noord-Holland werd de grootste voortuitgang geboekt. In de 95 kolonies die voor deze berekening gebruikt konden worden, namen de aantallen toe met 14,4%.

Minder positieve geluiden

In Utrecht en Noord-Brabant waren de geluiden minder positief. Van de provincie Utrecht hebben we van 48 kolonies de teldata binnen, hetgeen 80% van alle bekende kolonies is. Met name uit Het Gooi ontbreken tot op heden nog de nodige telresultaten. Een voorlopige berekening suggereert een gevoelige afname met ruim 10%.

Ook uit Noord-Brabant komen veel negatieve berichten. De steekproef is hier een stuk robuuster dan in Utrecht, met maar liefst 200 kolonies (het hoogste aantal van alle provincies) die in beide jaren geteld zijn. De achteruitgang bedraagt hier 5,5%. In sommige kolonies kwam maar de helft van de Huiszwaluwen terug.

De overige provincies bleven min of meer stabiel. Zo leverden de 125 kolonies die in Overijssel in beide jaren geteld werden een minuscule verlies op (-1,2%), net als de 95 kolonies in Limburg (-0,8%).

> sovon.nl/kolonievogels

● Joost van Bruggen

Tabel 1. Huiszwaluw. Kolonies die een opvallende toe- of afname vertoonden van 2013 op 2014 (geen volledige landelijke dekking).

Kolonie	nesten in 2013:	nesten in 2014:
Toename		
Stavoren, Fr	215	281
Warns, Fr	99	141
Blokland/Noordeinde, ZH	11	41
Rutten, Noordermeerweg, Fl	206	232
Roermond-zuidwest, ECI, Lb	17	43
de Gaastmar, Fr	79	103
Vostenbosch, NB	28	51
Huissen, Marshallstraat e.o., Gl	5	27
Haghorst, Driehuizerweg, NB	1	23
Afname		
Visafslag-Lauwersoog, Gr	26	13
Warns, Skarl e.o., Fr	33	13
Mariapeel, Griendtsveen, NB	37	10
Laarderheide, Lb	66	34
De Kuilen, Someren, NB	54	20
Lottum totaal, Lb	44	6
Robbenoort-vakantiedorp, Gr	107	68
St Maartensdijk, Zl	67	270
Schuddebeurspolder, Lage zwaluwe, NB	96	50
Hoeksche Waard - Zwartsluisje, ZH	60	6
De Wetering en Kievitdijk, Lb	96	25

Winterse Zanglijsters, onopvallende thermometers

Begin januari, het is koud en winderig langs het talud van de Westerwoldse Aa ter hoogte van Oudeschans in Oost-Groningen. Steriel grasland en aan de overzijde een varkenshouderij, omgeven door een ijle elzensingel. Twee bruine vogels vliegen op uit een plukje langer gras naast het schouwpad. De ronde vleugels en het zachte "tsip" verraden dat het om Zanglijsters gaat. Met een boog vliegen ze over het kanaal en verdwijnen achter de varkensstallen.

Zanglijsters in de winter

Met zekere regelmaat tref je 's winters Zanglijsters aan, maar bijna altijd wanneer je er niet op verdacht bent. Ze lijken grotere bossen en steden te mijden, maar tonen verder op het eerste gezicht geen specifieke habitatvoorkeur. Hoe zit dat met die Zanglijsters, zijn dit vogels uit noordelijke streken of toch lokale broedvogels? Hieronder een analyse van de data die tot dusver zijn verzameld voor de nieuwe Vogelatlas.

Aantallen en verspreiding

De dichtheden zijn waarschijnlijk laag, want in de atlasperiode (vanaf december 2012) werden Zanglijsters tijdens 18.602 uurtellingen over de maanden december-februari gemiddeld in 7-12% van de kilometer(km)-hokken waargenomen. In de meeste gevallen waren de aantallen laag, in 62% slechts één per km-hok. Hokken met meer dan tien exemplaren kwamen acht keer voor.

De grootste kans op Zanglijsters in de winter heb je in de warmste delen van het land, in Zeeland en in een brede strook langs de Zuid-Hollandse kust; verder naar het oosten wordt de dichtheid lager. Binnen Nederland was in de atlasperiode geen sprake van een duidelijke noord-zuid-gradiënt in zanglijsterdichtheid (figuur 1). Deze verspreiding komt terug in alle winters en in alle wintermaanden, is min of meer vergelijkbaar met de bevindingen tijdens het PTT-project (tellingen eind december) en volgt in grote lijnen de januari-isothermen (de denkbeeldige verbindingslijn tussen gebieden met dezelfde gemiddelde temperatuur in januari).

In de loop van februari 2014 nam het aantal Zanglijsters scherp toe, terwijl dat in februari 2013 niet het geval was (figuur 2). Waarschijnlijk was dit een gevolg van de lage temperaturen in februari 2013 versus de relatief hoge temperatuur in 2014. Deze relatie is, zij het in zwakkere mate, ook aanwezig in de gegevens uit het atlasproject in februari 1979-83 (figuur 3).

Herkomst

Zanglijsters houden zich in de winter op ten westen en ten zuiden van de 2,5°C janu-

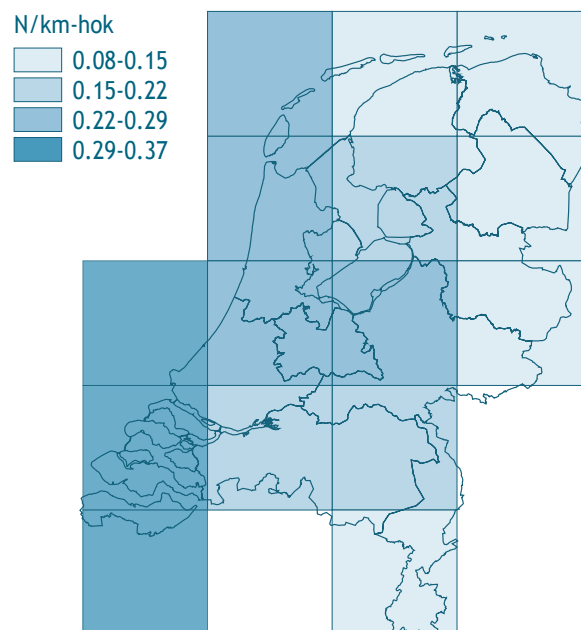
ari-isotherm. Dit gebied omvat de Britse Eilanden en van de westelijke helft van Nederland zuidwaarts door West-Frankrijk naar het Iberisch Schiereiland en de kust van de Middellandse Zee. Nederlandse Zanglijsters overwinteren, net als vogels uit het noordwesten van Duitsland, voornamelijk in België, Frankrijk en het Iberisch Schiereiland, al bereiken kleine aantallen de Britse Eilanden en zou ongeveer 8% op eigen bodem blijven volgens Milwright (Ringing & Migration 23: 21-32, 2006). Vermoedelijk bestaat er een systeem waarbij de meest noordelijke broedvogels het meest zuidelijk overwinteren, terwijl broedvogels vlak onder de 2,5°C isotherm nauwelijks naar het zuiden opschuiven.

De kans is dus vrij groot dat het bij de vogels die wij in de winter tegenkomen, vooral om onze eigen broedvogels draait. Daarbij hebben ze dan wel hun voorkeurshabitat (bos en park) verruild voor veel openere habitats. De hogere dichtheid in West-Nederland wordt misschien veroorzaakt doordat daar een kleiner deel van de broedpopulatie wegtrekt. De broedvogeldichtheid, zo bleek bij de vorige broedvogelatlas en ook nu weer, is in het westen namelijk gemiddeld wat lager dan in het oosten van Nederland, wat vooral samenhangt met de oppervlakte bos als belangrijke broedhabitat.

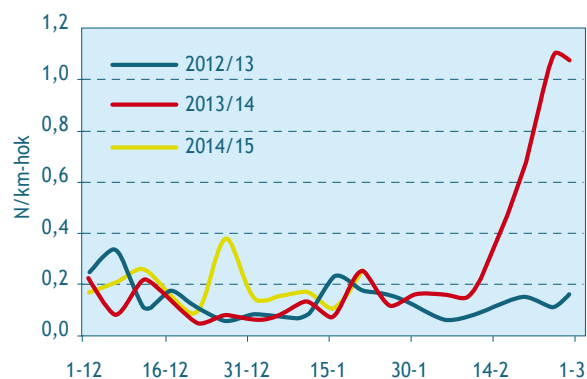
Hogere aantallen in februari

Op de bijzonder handige site van Trek-tellen.nl is te zien dat in 2013 de eerste Zanglijsters pas begin maart binnendrupelden. Gedurende de hele maand maart 2013 werden gemiddeld ongeveer 0,5 exemplaren per uur waargenomen. Een tweede en veel hogere piek viel half april. Deze keert jaarlijks terug en wordt veroorzaakt door langstreckende vogels op weg naar noordelijker broedgebieden. In 2014 kwam de trek in de laatste week van februari op gang, maar werden in een groot deel van maart niet meer dan ongeveer 0,2 vogels per uur gezien, dus duidelijk minder dan in 2013. Langstreckende noordelijke vogels kwamen in 2014 in twee pieken door.

Het is daarmee de vraag of de hogere presentie van Zanglijsters in februari ten opzichte van januari onder invloed

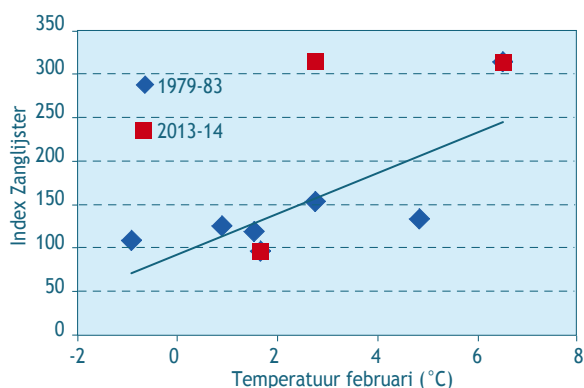
Figuur 1. De gemiddelde dichtheid van Zanglijsters in de winters van 2012/13 - 2014/15. Er is een west-oost gradiënt zichtbaar, maar geen zuid-noord.

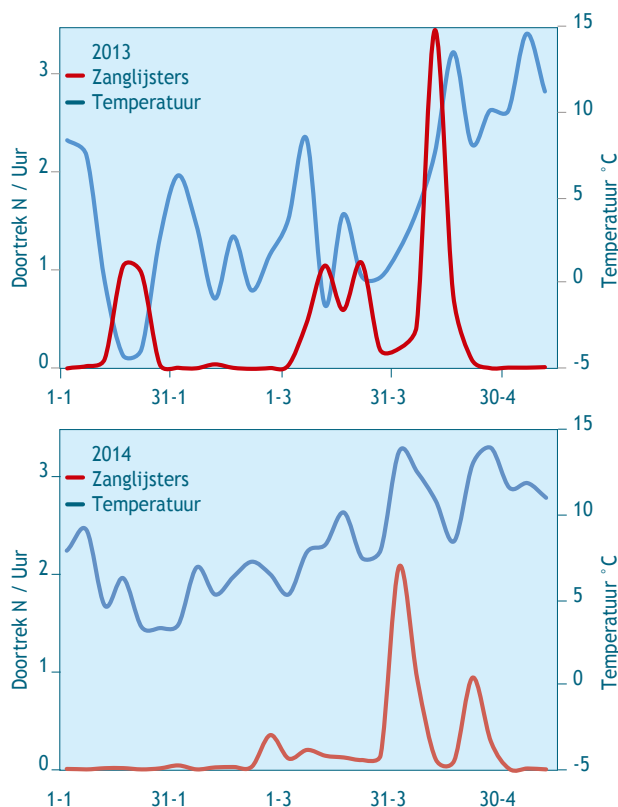
Figuur 2. Aantalverloop van Zanglijster in de afgelopen drie winters tijdens de uurtellingen in de kilometerhokken voor de Vogelatlas. Let op het verschil tussen de koude februarijimaand van 2013 en de relatief warme in 2014.

Zanglijster, Schinveld, 10 februari. Foto: Ran Schols

Figuur 3. Samenhang tussen de gemiddelde temperatuur in februari en de toename van het aantal Zanglijsters in februari ten opzichte van januari, uitgedrukt als percentage. Gegevens van 1979-83 (Atlas van de Nederlandse Vogels, presentie per atlasblok) en 2013-14 (Vogelatlas, presentie per km-hok).

Figuur 4. Doortrekpatroon van Zanglijsters in Nederland (uurgemiddelde, alle telposten, www.trektellen.nl) en temperatuur te De Bilt (Bron: KNMI) in het voorjaar van 2013 en 2014. Let op de golf doortrekkers in januari 2013, die exact samenvalt met een koude-inval. Deze vogels vlogen op een enkeling na in zuidelijke richting.

van hogere temperatuur wel te maken heeft met vogels die terugkeren naar Nederland. In 2014 kwam de trek daarvoor te laat op gang (vergelijk figuur 2 en 4). Het is best mogelijk dat de hogere presentie vooral wordt veroorzaakt doordat meer vogels beginnen te zingen en daardoor makkelijker worden opgemerkt. Het aandeel van de Nederlandse populatie dat momenteel overwintert op eigen bodem zou daarmee wel eens groter kunnen zijn dan berekend door Milwright.

Vorsttrek

In figuur 4 is in 2013 een uitgesproken trekpiekje te zien in januari, dat exact samenvalt met een koude-inval. Op de trektelsite is te zien dat deze vogels in zuidelijke richting vlogen (98% richting zuid, n=237). Tijdens de tellingen voor de VogelAtlas (figuur 2) werden tijdens de koude-inval wat meer Zanglijsters gemeld dan in de voorafgaande periode. Dit zou kunnen komen doordat de Zanglijsters wellicht makkelijker werden opgemerkt doordat ze zich verplaatsten (waarvoor overigens geen bewijs bestaat). Opmerkelijker is dat aan het eind van de koude-inval en daarna de aantallen geenszins lager waren dan in de periode ervoor. Waren de zuidwaarts trekende vogels misschien afkomstig uit streken ten noorden en oosten van Nederland? En zou dit kunnen duiden op een recente uitbreiding van het overwinteringsgebied, mogelijk onder invloed van het langdurig uitblijven van koude winters in West-Europa?

Met dank aan Gerard Troost en Erik van Winden voor het beschikbaar stellen van data van trektellingen en de VogelAtlas en Fred Hustings voor het meedenken en aanleveren van literatuur.

> sovon.nl/soort/12000

● Willem van Manen

Comité van Aanbeveling VogelAtlas

Het Atlasproject kent een Comité van Aanbeveling waar we trots op zijn. In de afgelopen nummers van Sovon-Nieuws lieten de leden één voor één weten waarom ze Atlas steunen. Dit keer de laatste aflevering. Herman Wijffels, Hoogleraar duurzaamheid en maatschappelijke verandering aan de Universiteit Utrecht.

“Vogels zijn boodschappers over de vitaliteit van de natuur en de gezondheid van onze leefomgeving”

● Dr. H.H.F. (Herman) Wijffels, Hoogleraar duurzaamheid en maatschappelijke verandering aan Universiteit Utrecht

Meer leden CvA:

- Prof. dr. L.E.M. (Louise) Vet, Directeur Nederlands Instituut voor Ecologie (NIOO-KNAW)
- Drs. T. (Teo) Wams, directeur Natuurbeheer, Natuurmonumenten
- Prof. mr. Pieter van Vollenhoven, Beschermheer Vogelbescherming Nederland
- Mr. Drs. A. (Atzo) Nicolai, Voorzitter Vogelbescherming Nederland
- Bart-Jan Krouwel, Medeoprichter Triodosbank
- Drs. A. (Marjan) Minnesma, Directeur Stichting Urgenda

> sovon.nl/cvavogelatlas

Zo tel je: Gierzwaluwen

In deze rubriek pakken we telkens een telprobleem bij de kop en laten we deskundigen aan het woord. Ditmaal legt Jan Schoppers, meetnetcoördinator van MUS, uit hoe je Gierzwaluwen telt. Over de aantalsontwikkeling van de Gierzwaluw in Nederland tastten we lange tijd in het duister. Door MUS kwam daar vanaf 2007 verandering in.

Een lastig te tellen soort, die Gierzwaluw. Welke methode hanteert Sovon daarvoor?

De tellingen in het Meetnet Urbane Soorten (MUS) sluiten aan op een methode die Andriessen e.a. in hun handleiding in 2001 beschreven: vliegende Gierzwaluwen tellen vanaf een vaste standplaats. Het gaat om punttellingen van vijf minuten. Je telt in drie telperiodes; voor de Gierzwaluw zijn de tweede (15 mei-15 juni, vroege ochtend) en vooral de derde telling (15 juni-15 juli, avond) relevant. We adviseren om de derde telling uit te voeren tijdens een periode van 'stabiel zomerweer', als het enkele dagen warm en zonnig is.

Hoogvliegende Gierzwaluwen tijdens een MUS-telling. Wat doe je daar als teller mee?

Die noteer je, omdat zowel hoog- als laagvliegende Gierzwaluwen meetellen. Het bleek namelijk erg lastig te zijn om richtlijnen te maken voor het onderscheid tussen hoogvliegende en laagvliegende vogels. Zodoende tel je ook een onbekend aantal niet-broedende Gierzwaluwen mee. Daardoor is de telmethode niet geschikt om dichtheden of absolute aantallen broedvogels te meten. En natuurlijk heb je te maken met toevalseffecten zoals weersomstandigheden en de kans dat je een aanwezige groep juist wel of niet ziet. Door het grote aantal telpunten in MUS middelen deze effecten gedeeltelijk uit.

Zijn die twee tellingen in MUS voldoende voor een trendberekening?

Hoe meer tellingen worden uitgevoerd, hoe eerder we trends kunnen opsporen. Maar het moet wel behapbaar blijven voor tellers; een peiling onder gierzwaluwbeschermers wees uit dat er weinig animo was voor het uitvoeren van meer tellingen. Het laat onverlet dat we met MUS goed op weg zijn om aantalsontwikkelingen in beeld te brengen. In 2014 was de Gierzwaluw met in totaal 25.051 exemplaren de op vier na meest getelde soort, waarvan 77% tijdens de zomeravondtelling. Op ruim 7630 punten zijn in de afgelopen jaren Gierzwaluwen waargenomen. Over acht jaar MUS lijkt de trend wat afnemend, met behoorlijke fluctuaties van jaar op jaar (figuur 1). Het gaat

nog steeds om een betrekkelijk korte onderzoeksperiode.

Stel dat je de absolute aantallen broedvogels wel wilt meten. Hoe kan dat?

Dan moet je in een studiegebied alle plekken inventariseren waar Gierzwaluwen een nestplaats invliegen. Die methode is het meest geschikt om een goed beeld te krijgen van het aantal broedparen, maar ook erg arbeidsintensief. Landelijk is deze methode daardoor niet van de grond gekomen, maar er zijn mooie lokale voorbeelden zoals de vijfjaarlijkse tellingen onder aanvoering van Hein Verkade in Noordwijk-Binnen.

Hoe telt men Gierzwaluwen in andere landen?

In Denemarken op een vergelijkbare manier, ook met punttellingen van vijf minuten. Door de grote jaarlijkse schommelingen heen is daar een duidelijk negatieve trend zichtbaar. In Groot-Brittannië volgt men Gierzwaluwen via transecttellingen, net zoals alle algemene broedvogels. Daar nemen de aantallen sinds 1994 sterk af. Overigens loopt bij de RSPB momenteel een pilot met punttellingen van tien minuten, die speciaal gericht is op de soort: de Swift Survey.

Verder lezen:

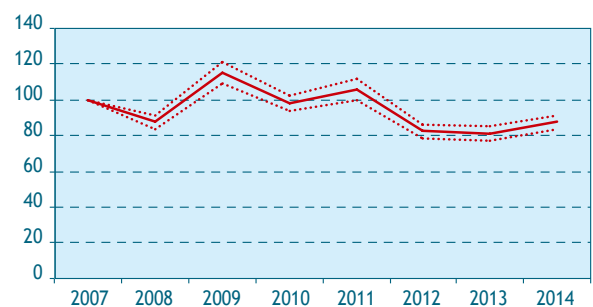
> sovon.nl/soort/7950

> Andriessen M., Jonkers D.A., van Dijk A. & Mourmans-Leinders M. 2001. Handleiding voor het inventariseren van Gierzwaluwen op afstand en bij inkijkposten.

> Verkade H. 2009. Gierzwaluwen inventariseren!? SOVON-Nieuws 22(1): 14.

Jan Schoppers
Foto: Carola Schoppers-Hoefnagels

Figuur 1. De trend van de Gierzwaluw in Nederland in MUS in 2007-14 (jaarindexen met betrouwbaarheidsinterval).

Ik ben een aantal- lenman, de krenten pak je vanzelf

Adri Remeus.
Foto: Vincent van der Spek

De bekende openingsvraag.

Wanneer begon je met vogels kijken?

Dat weet ik nog goed. Ik begon in 1966. Uit pure nieuwsgierigheid ging ik de duinen in met *Zien is kennen* op zak. Ik vond steeds meer soorten uit het boekje. Zo ben ik eens verbaasd en vol vuur naar de boswachter gegaan om te vertellen dat ik een paartje Goudvinken had gezien. Hij antwoordde heel rustig dat die er gewoon broedden. Dat vind ik nog steeds het leuke aan de duinen: vogels uit de droge delen in het oosten van het land heb je hier ook.

Al in 1973 zit je bij vogelwerkgroep Meijndel. Je hebt een lange staat van dienst

Het is dan ook een van de oudste vogelwerkgroepen van Nederland. Oppericht in 1958, net als Vogelwacht Utrecht. Het is nog steeds een actieve club met zo'n 60 leden. Vogelwerkgroep Meijndel heeft ook een juridische evenknie die zich met beschermingszaken bezighoudt. We hebben een lange traditie van telwerk en gebruiken al sinds 1985 de methodiek van Sovon. Jaarlijks tellen we Meijndel bijna dekkend op broedvogels. Daarnaast karteer ik zo'n 1000 hectare aan weidevogelgebied tussen Leiden en Den Haag, de Duivenvoordse en Veenzijdse polder. Plus de watervogeltellingen en trekellingen.

Welke soorten zag je komen en welke gingen?

Tapuiten kom je in dit duingebied niet meer tegen. De duinen zijn daarvoor veel te veel begroeid geraakt, hoewel er nu wel werkzaamheden plaatsvinden om kale duinen terug te krijgen. Van de Boomleeuwerik zat er een paar of 20 toen ik begon, ze zijn een paar jaar weggeweest en weer teruggekomen met zo'n 40 paren. Waarom? Ik heb geen idee. Maar het prikkelt wel je nieuwsgierigheid. Deze manier van vogels kijken zorgt ervoor dat je constant vragen blijft stellen. Een forse verandering is het verdwijnen van de meeuwenkolonies in het duin. Met de komst van de Vos zijn

Feilloos weet de Haagse Adri Remeus (62) de kleinste paadjes in duingebied Meijndel te vinden. Hij komt er al bijna vijftig jaar. De Tapuit verdween er, maar in de jaren tachtig zag hij de Blauwborst verschijnen. Sovons vrijwilliger van het jaar 2014 heeft eigenlijk maar één antwoord op de vraag waarom hij minstens vier dagen per week vogels kijkt, en vooral telt. 'Omdat ze zo mooi zijn.'

die allemaal de stad in getrokken. De Stormmeeuw bleef nog het langste; die hield nog even stand op de eilandjes in de duinmeren.

Op je wereldlijst heb je 6138 vogelsoorten staan, indrukwekkend

Vanaf 1983 ben ik begonnen met het maken van verre reizen. Mijn eerste vogelreis was een lange tocht door Centraal-Aziatische landen. Groepen Roze Spreeuwen op de steppes, fenomenaal. Mijn laatste reis ging naar Ghana. Lastig kijken daar hoor; in de bossen laten de vogels zich nauwelijks tevoorschijn lokken. Als ik in het buitenland ben, wil ik het liefst wel alle soorten zien, want je komt maar één keer in het gebied.

Je staat in Nederland niet bekend als soortenjager

Hier ben ik inderdaad vooral lokaal actief. Ik respecteer Dutch Birding hoor, en pak hier in de buurt soms een soort mee. Maar eerlijk gezegd stoort het me wel eens dat sommigen alleen bezig zijn met het zien van zeldzaamheden. Zonder te gaan voor de verdieping die het telwerk geeft. Mijn dag is goed als ik een mooie telochtend heb gehad. Neem het najaar van 2013, die dag met 48.000 Kramsvogels over Meijndel. Ik ben een aantallenman, de krenten pak je vanzelf.

Zoals die Woestijngrasmus op 8 oktober 1994...

Dat was op een matige trektocht, er vloog weinig over zee. Tussen het havenhoofd en de boulevard van Scheveningen kende ik een leuk stukje waar af en toe Sneeuwgorzen en Duinpiepers zaten. Toen ik er aankwam, vloog er een klein, bruin beestje voor mijn voeten omhoog. Ik liep een stukje verder en was bang dat ik 'm niet meer terug zou vinden. Ineens zat hij daar naar me te kijken, op drie meter afstand. Zo van: wat doe jij hier?

Dan is er je favoriet: het Bokje

Het is vooral de geheimzinnigheid van het beestje die me boeit. Ik maak kostelijke momenten mee met Bokjes. Het begon ooit toen ik er een paar tegenkwam in een duinvalleetje. Ze bleven gewoon zitten! Als

de zon op de rug van zo'n beestje schijnt weet je niet wat je ziet: fenomenaal. Een jaar of 15 geleden liep ik door een vochtig stukje in de Duivenvoordse polder en vond er een recordaantal van 22. Daar wilde ik meer over weten. Met Vincent van der Spek en Rinse van der Vliet vangen we ze nu al zo'n acht jaar in die polder. Zelfs als ze onder het net zitten, zijn ze soms niet eens te vinden. En weet je wat het opmerkelijke is? We hebben nu één terugvondst van een geschoten vogel uit Frankrijk. In het gebied zelf vangen we niks terug. We hebben dus telkens met andere beesten te maken, ook 's winters.

Je kijkt ook veel naar andere soorten, telt bijvoorbeeld vlinders. Ben je vooral een generalist?

Je moet op zoek naar de samenhang om te begrijpen waardoor veranderingen plaatsvinden. Vogels tellen om trends te bepalen is belangrijk, maar wil je ze verklaren dan moet je bijvoorbeeld naar de insectenwereld gaan kijken. Vogels komen af op habitat en ze moeten er wat te eten hebben. Eigenlijk zitten ze te hoog in de voedselketen om veranderingen op tijd te signaleren, waardoor je bijvoorbeeld laat achter het effect van gif komt. Soortwerkgroepen werken nog te vaak als aparte zuilen. Door dingen naast elkaar te leggen ga je de verbanden pas zien.

Vogelwerkgroepen spelen voor Sovon een belangrijke rol bij het werven van vrijwilligers. Hoe zie jij die rol?

Laat zien wat je als vogelwerkgroep doet. Je moet dus zichtbaar aan de weg blijven timmeren, blijven communiceren. Gelukkig komen er bij vogelwerkgroep Meijndel de laatste jaren weer wat nieuwe tellers bij. Onze website speelt daar een belangrijke rol in. We laten bijvoorbeeld zien welke te tellen kavels er vrij zijn en daar meldt men zich dan spontaan voor aan. Tegelijk laten jonge vogelaars zich moeilijk binden. Dat blijft wel de uitdaging.

● **Albert de Jong**

Sinds het eind van de jaren tachtig doet Peter van den Akker (Purmerend, 1958) mee aan de wintervogeltellingen in de Engbertsdijksvenen, iets ten noorden van Almelo. 'Vooral de slaapplaatsen van de Blauwe Kiekendieven en ook de overwinterende Klapeksters geven dit gebied voor mij iets speciaals.'

Op zoek naar de laatste Blauwe Kiekendieven

De oostelijke hemel kleurt al mooi rood als we de Engbertsdijksvenen inlopen. Peter van den Akker is eigenlijk net iets later dan hij had gepland en zet er dan ook stevig de pas in. Genieten van het ochtendrood boven de bevroren venen komt later wel. 'We willen altijd een uur voor zonsopkomst op de telposten staan, voor de broodnodige standaardisatie van de tellingen. Als we bij een schuilhutje aan de rand van een grote open vlakte komen, staat een van zijn telmaten, Siegfried Ekkel al op zijn post. 'Nee, jullie hebben nog niets gemist.'

Als we nog een heel klein stukje verder over een dijkje het gebied in lopen zien we ze al: de eerste drie Blauwe Kieken die uit een vlakte van Pijpestrootjes omhoog komen. 'Twee "ringtails" en één mannetje', ziet Van den Akker door zijn kijker. 'Op deze afstand kun je van die ringtails nooit zeggen of het vrouwtjes zijn of misschien eerste-winter mannetjes. Vandaar dat we die gewoon als "ringtail" noteren.'

De vogels laten hun poten in de lucht even lekker hangen, schijten soms, schudden hun veren in de vlucht en vertrekken dan in een min of meer rechte streep, ieder hun eigen kant op. 'Een paar kilometer die kant op ligt Duitsland. Je mag ervan uitgaan dat een flink deel van de vogels die hier slapen overdag foerageren in de landbouwgebieden in Duitsland. Hier in het veen is op dit moment sowieso niet veel te halen.'

De 'Telgroep EDV' bestaat al sinds 1978 en is opgericht door Johan Bekhuis, één van de pioniers van Sovon. Rond het begin van de jaren negentig kwam de focus voor een belangrijk deel op de Kiekendieven te liggen. 'Je moet voor deze vogels echt op de goede plek staan, anders mis je ze. We verdelen ons altijd over drie plekken in het gebied met goed uitzicht op de slaaplocaties, liefst twee man op iedere plek. In het zuidelijk deel staan twee collega's en hier, iets verderop in het centrale deel staan er nog twee. In de toptijd, zo rond de eeuwwisseling hadden we hier soms veertig Blauwe Kieken op de slaapplaatsen, maar we zien sinds zeven winters dat het flink minder wordt.'

De teruggang van de Blauwe Kiekendieven als broedvogel wordt beaamd door Raymond Klaassen van de werkgroep Grauwe Kiekendief die deze ochtend mee komt tellen. 'Het beeld is al een paar jaar duidelijk: op de Waddeneilanden, toch de voormalige bolwerken van deze vogels, zijn nauwelijks nog Blauwe Kieken over. Het enig lichtpuntje is dat ze nu wat meer opduiken rond de "vogelakkers" die in Oost-Groningen zijn ingericht voor onder andere de Grauwe Kiekendief. De redding zal van dat soort maatregelen moeten komen, anders zou het zomaar kunnen dat de Blauwe Kiekendief als Nederlandse broedvogel uitsterft.' Het veld waar de Kiekendieven slapen wordt omgeven door een ringdijk die het water op peil moet houden. 'Staatsbosbeheer heeft dit gebied sinds de jaren tachtig behoorlijk onder handen genomen, met name door het te vernatten. In het begin was het gebied heel open, dus een ideale slaapplaats voor steltlopers als Wulp en grutto. We hadden in die jaren zo rond maart soms wel duizend Grutto's, die voor het afvliegen baltsend boven de plas-sen hingen.'

'Sinds die tijd heeft de stikstofrijke regen zijn werk gedaan', constateert Van den Akker. 'Kijk maar om je heen. De dammetjes liggen er nu zo'n dertig jaar en die zijn behoorlijk volgegroeid met braamstruweel. De mogelijkheden voor de terreinbeheerder om daar stevig in te grijpen zijn beperkt. Maar dit veld waar de Kiekendieven slapen wordt in ieder geval nog flink nat gehouden met deze stevige ringdijk. Daar blijft het dus wel in orde voor de Kiekendieven.'

De wintertellingen van de telgroep beginnen normaal gesproken zo rond half september en lopen dan om de zaterdag door tot half april. 'Dan gaat het naadloos over in de broedvogelmonitoring', vertelt Van den Akker. 'Dan is er ook veel meer te beleven in dit gebied hoor. Nu is er behalve rust niet heel veel te halen in dit gebied. In het voorjaar en 's zomers zitten hier natuurlijk heel veel insecten die broedvogels aantrekken.'

DE KLEI

Wetenschapjournalist Rob Buiten maakt voor diverse media reportages over vogels en vogelaars. In de rubriek 'In de Klei' doet hij voor Sovon-Nieuws verslag van zijn ontmoetingen in het veld. De foto's zijn ook van Rob Buiten.

De slaaplaatstellingen zijn ook wel eens rijker geweest, vertelt Van den Akker. 'Toen we hier nog grote slaapplaatsen hadden van Wulpen moest je ook echt ruim een uur voor zonsopkomst hier zijn, want die zijn al vroeg uit de veren. Naast Blauwe Kiekendieven zijn tegenwoordig Toendrarietganzen beeldbepalend. Er kunnen tot wel 15.000 ganzen in het gebied overnachten. Als een dergelijke massa afvliegt kun je een enkele Blauwe kiekendief makkelijk uit beeld verliezen. Vandaag slapen er geen ganzen in het veen, alle plassen zijn namelijk bevroren en dan kijken de ganzen uit naar open zandwinplassen in de omgeving.'

Een voor een verschijnen de Kiekendieven nu boven het veld; vier, vijf, ... acht... We zien ze nooit opvliegen; pas als ze goed en wel in de lucht hangen vallen ze op. 'De vogels slapen niet vlakbij

elkaar', weet Van den Akker. 'De ligplekken worden hier maar één nacht gebruikt en liggen minstens 25 meter uit elkaar. 'Klaassen kijkt voor de zekerheid nog even of hij wellicht een logger op de rug van de dieren ziet. 'Van de vijf loggers die we sinds 2012 op kiekendieven hebben aangebracht zaten er in ieder geval twee tot een maand terug in de buurt van Oost-Groningen. Maar goed, je weet maar nooit.'

Het loggeronderzoek heeft Klaassen en collega's geleerd dat de meeste Blauwe Kiekendieven in de winter rond grasland blijven hangen. 'Dat lijkt een keus uit armoede', veronderstelt Klaassen. 'Dit jaar klagen de boeren in het noorden weliswaar over muizenoverlast in het grasland, maar over het algemeen is er in grasland niet heel veel te halen voor een Kiekendief. Dat betekent volgens mij dus vooral dat het elders nóg slechter is.'

'Uit het loggeronderzoek weten we ook dat de slaapplaatsen erg kunnen wisselen. Als er in Oost-Groningen even teveel sneeuw ligt, dan gaan ze ook net zo makkelijk een tijdje in de Weerribben slapen', vertelt Klaassen. 'Ik denk ook dat die slaapplaatsen een sociale functie hebben. Als jij als Kiekendief een zware dag hebt gehad met weinig voedsel, en je ziet een buurman binnenkomen met een volle krop, dat kun je er dus achter komen waar misschien de betere foerageergebieden liggen. Dan wil je de volgende dag wel achter die vogel met die volle krop aan vliegen.' 'Dat verklaart ook waarom je soms een soort treintje van kiekendieven allemaal dezelfde kant op ziet vertrekken', veronderstelt Van den Akker. 'Die volgen dan misschien allemaal die ene vogel die dat weiland met "muizenoverlast" heeft gevonden.' Anders dan in Friesland kent het gebied rond de Engbertsdijksvenen geen overlast van muizen. 'Was het maar zo', vindt Van den Akker. Als de zon al anderhalf uur op is zijn we negen Blauwe Kiekendieven verder, zeven mannen en twee ringtails. Van den Akker doet zijn handschoenen uit en klapt een paar keer zo hard als hij kan in zijn handen. Er komt niets of niemand meer uit het riet omhoog. 'Je weet het niet hè, er kan altijd een uitslaper tussen zitten. Ik check altijd even op deze manier of we geen vogel missen.' Op de andere posten zijn op dat moment geen vogels geteld: een oogst die redelijk consistent is met de rest van het seizoen. 'De piek van deze winter lag op veertien vogels, dus dit is ook niet slecht. Loop je nog even een rondje mee voor de Klapeksters?'

Acht jaar MUS; net iets meer soorten in de min

In het achtste jaar van het Meetnet Urbane Soorten (MUS) is er wederom een toename (6%) te melden in het aantal getelde postcodegebieden.

In 2014 zijn er tijdens de eerste, tweede en derde telperiode 642, 603 resp. 588 tellingen ingevoerd. De hieronder gepresenteerde trends zijn voorlopig. Later dit jaar worden de resultaten van stedelijke onderzoeksgebieden in het Broedvogel Monitoring Project (BMP) toegevoegd, waarmee de 'definitieve' trend van het stedelijk gebied wordt berekend.

Gunstige weersomstandigheden?

Het voorjaar was het op één na zachtste in drie eeuwen, volgend op een uitzonderlijk zachte winter. De zomer was vrij warm en zonnig, maar ook vrij nat. Op voorhand omstandigheden waarbij je een toename verwacht onder de standvogels. Maar dat beeld lijkt toch iets anders uit te pakken.

Resultaten

In 2014 zijn er bijna 398.940 vogels ingevoerd verdeeld over 165 soorten. De top vijf bestaat uit Kauw, Merel, Houtduif, Huismus en Gierzwaluw. De krenten in de pap, met elk één exemplaar, waren Waterral, Senegalpapegaai, Cetti's Zanger, Europese Kanarie en Keep. Ook zijn er 4690 zoogdieren doorgegeven van 19 soorten. Van 84 vogelsoorten is een betrouwbare trend te berekenen over de periode 2007-14. Daarvan zijn er acht die geen typisch urbane soorten zijn (bijvoorbeeld Patrijs, Wielewaal, Gele Kwikstaart), waarmee we er 76 overhouden (figuur 1).

Afnemende soorten

Berekend over de acht onderzoeksjaren zijn er net iets meer soorten in de min dan in de plus (resp. 34 en 32). Soorten met een sterke achteruitgang (>5%/jaar) zijn Spotvogel en Grote Lijster. Ook Staartmees, Grauwe Vliegenvanger, Glanskop en Kneu laten een flinke veer. Drie van de zes staan ook op de Rode Lijst en misschien solliciteert ook de Grote Lijster naar opname, want ook buiten het stedelijk gebied is de tendens afnemend.

Onder de soorten met een lichte afname zitten veel soorten die (overwegend) standvogel zijn en gevoelig zijn voor winterweer. Voorbeelden zijn Winterkoning, Blauwe Reiger, Roodborst en IJsvogel. Kortafstandtrekkers als Zanglijster en Spreeuw laten een gestaag afnemende trend zien. Wellicht zal de goede reproductie van de Spreeuw in 2014 voor een opleving zorgen in 2015? Verrassend is de sterke afname (-33%) van de Soepeend in de afgelopen acht jaar. Opvallend is verder de langzame maar gestage afname van de Vink (-16%).

Ook bij de Merel zagen we dat beeld, maar in 2014 liet de soort iets van herstel zien.

Gelijk gebleven

In de stabiele groep zitten Wilde Eend, Zwarte Roodstaart, Zilvermeeuw, Witte Kwikstaart en Koekoek. Opvallend genoeg doen Wilde Eend en Zilvermeeuw het in stedelijk gebied beter dan daarbuiten, waar beide afnemen.

Toegenomen soorten

De Pimpelmees is licht toegenomen, maar de Koolmees neemt af. Intrigerend, past de eerste soort zich beter aan in het stedelijk gebied? Het past overigens in de landelijke ontwikkeling (gedomineerd door bosgebieden), waarbij de Pimpelmees het beter doet dan de Koolmees. De Huismus neemt eveneens toe en heeft misschien geprofiteerd van de zachte winter (8% toename t.o.v. 2013). Verheugend genoeg neemt de Scholekster in stedelijk gebied toe, in tegenstelling tot agrarisch gebied. Onder de stijgers bevinden zich veel watervogels zoals Meerkoet, Kuifeend, Krakeend en Grauwe Gans. De laatste twee zijn sterk toegenomen (>5%/jaar), net als Zwartkop, Grasmus (vooral in nieuwbouw), Halsbandparkiet, Kleine Mantelmeeuw en Slechtvalk. In het eerste jaar van MUS werden er 7 Slechtvalken doorgegeven, in het laatste maar liefst 45.

Extreem zachte winter heeft weinig effect?

Als we de soorten indelen naar trekstrategie, dan is een groot deel (64%) standvogel. In deze groep zijn de soorten in de min en in de plus precies in evenwicht (22 om 22) ten opzichte van 2013. Dat valt wat tegen, na een extreem zachte winter zou je immers meer soorten in de plus verwachten. Er zijn zelfs verschillende standvogels met een sterke afname (>10%) ten opzichte van 2013, waaronder Fazant, Holenduif, Heggenmus, Boomklever en

De Wilde Eend is in het stedelijke gebied wel stabiel. Foto: Misja Smits (Buiten-beeld)

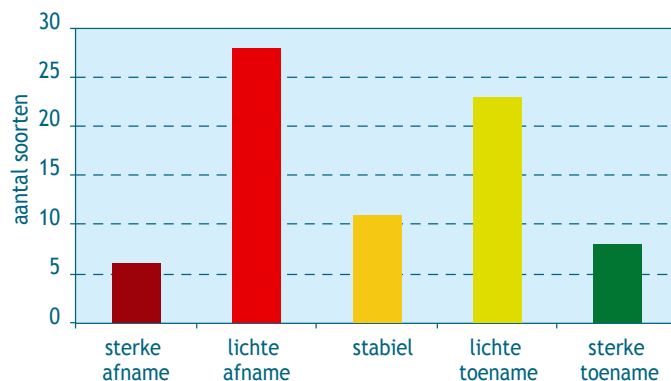
Groenling. Net als de standvogels houden ook de soorten die naar Afrika gaan (24% van totaal) elkaar in evenwicht (7 resp. 7, toe- en afname). Bij de soorten die hooguit over korte afstand trekken is het beeld niet zo rooskleurig (5 met afname, 2 met toename). De eerder genoemde Grote Lijster, Spreeuw en Zanglijster laten ook over een langere periode een afname zien.

Het negende jaar MUS

We staan aan de vooravond van een nieuw jaar. Met elk jaar MUS erbij krijgen we meer inzicht in de vogels van het stedelijk gebied, al blijven er genoeg vragen over. De voorlopige trends zijn te vinden in de eerste MUS-Nieuwsbrief van 2015 die in maart verschijnt. Nieuwe tellers zijn overal welkom maar speciaal in Friesland, Groningen, Drenthe, Limburg en Zeeland. De MUS-meetnetcoördinator wil graag een presentatie verzorgen over MUS en de verrassende resultaten.

> sovon.nl/MUS

● Jan Schoppers

Figuur 1. De trend van 76 soorten in MUS in 2007-14.

Vogelatlas in de regio

IJseend. Foto: Michel Geven

In een van de grootste atlasdistricten, Noord-Holland, is Kees Scharringa heel actief als ADC. Hij vond de tijd om voor de tweede maal voor 'zijn' atlasstellers een mooie winterse nieuwsbrief te maken. We haalden er wat krenten uit.

Voortgang wintertellingen

De beide Noord-Hollandse districten beslaan in totaal 136 atlasblokken. Daarmee is Noord-Holland een van de grootste atlasregio's van ons land.

In de twee voorgaande winters zijn 84 blokken volledig geteld: alle kilometerhokken van het 'gouden grid', inclusief de punten, zijn tenminste twee maal geteld en ingevoerd. Daarnaast zijn er aanvullende atlasbloktellingen ingevoerd. Er zijn 15 atlasblokken onvolledig geteld: hier ontbreken nog kilometerhok- en/of punttellingen, of er zijn onvoldoende aanvullende bezoeken uitgevoerd. In de laatste atlaswinter worden vrijwel alle resterende blokken geteld.

Voorlopige resultaten

Op www.vogelatlas.nl (tabblad Resultaten) zijn voorlopige verspreidingskaarten te downloaden voor o.a. provincies en districten. Ze zijn gebaseerd op de atlastellingen, aangevuld met Sovon-meetnetten en externe bronnen, met name Waarneming.nl. Ook de atlasresultaten uit 1978-83 zijn weergegeven. De kaarten worden tweemaal per maand bijgewerkt. Voor Noord-Holland halen we er een paar opvallende soorten uit.

IJseend – IJseenden maken de dag van een teller altijd goed. Buiten de Waddenzee, waar de soort in groepjes overwintert, is het een schaarse verschijning in de regio. In totaal is de IJseend slechts in zes blokken vastgesteld, alle in het kust-, Wadden- of IJsselmeergebied. In 1978-83 werd de soort in 14 blokken waargenomen waar deze in de atlaswinters 2012/13 en 2013/14 niet is vastgesteld.

Havik – De 'Vliegende Vos', zoals de soort in bepaalde kringen wel wordt genoemd, is tegenwoordig een normale verschijning in het Noord-Hollandse landschap. In 57 atlasblokken (77%) vastgesteld en in de zuidelijke delen in vrijwel alle blokken waargenomen. De winterse Haviken zijn vooral lokale broedvogels en/of zwervende onvolwassen vogels. In 1978-83 waren Haviken boven het Noordzeekanaal schaars. In die jaren broedde de soort in Noord-Holland nog vrijwel niet buiten de Gooi- en Vechtstreek.

Patrijs – Vastgesteld in slechts 21 blokken (28%). Dat het niet goed gaat met de Patrijs, blijkt uit het grote aantal blokken (41) waar de soort wel in 1978-83 werd vastgesteld, en nu niet. Belangrijke regio's voor de Patrijs, West-Friesland en de Noordkop, zijn nog slecht vertegenwoordigd in de huidige dataset. Zou er nog hoop zijn?

Grote Lijster – Onze Grote Lijsters zijn standvogel of trekken weg naar Frankrijk. Omdat de soort in februari (ook wel eerder) al volop kan zingen, overlappen de laatste wintertellingen eigenlijk met de eerste broedvogeltellingen. Grote Lijsters zijn tot op heden in slechts 28 atlasblokken (38%) vastgesteld. Vergeleken met de winterverspreiding in 1978-83 lijkt deze vrij opvallende soort flink afgenomen.

Glanskop – Als echte standvogel zal de winterverspreiding niet afwijken van de broedverspreiding. De 16 atlasblokken (22%) waar de soort is vastgesteld, zijn bekende broedgebieden. Interessant is een waarneming in blok 24-33 bij Amsterdam; is de Matkop voldoende uitgesloten? Buiten dit geval komt het huidige verspreidingsbeeld goed overeen met dat in 1978-83.

Matkop – Wat geldt voor de Glanskop, geldt zeker ook voor de Matkop, alleen is deze soort veel schaarser. Van de negen atlasblokken (12%) waar de soort is vastgesteld, zijn vier bekende broedgebieden. Interessant is het voorkomen bij Velsen waar zowel Glanskop als Matkop zijn gemeld. Van de Glanskop is het broeden hier bekend, de Matkop was alleen bekend van een aangrenzend atlasblok.

> vogelatlas.nl

● **Kees Scharringa (ADC Noord-Holland),**
 Samengevat door Harvey van Diek & Jouke Altenburg

Boven: Sjaak Sweegers

Onder: Gerrit Kolenbrander

Een nieuw broedseizoen met Nestkaart Light

Nestkaart Light is een eenvoudige website om nestgegevens in te voeren. Bedoeld voor vrijwilligers die jaarlijks enkele nesten volgen of alleen de meest basale gegevens willen verwerken. Meteen na de start van de website in het voorjaar van 2014 werd er al druk ingevoerd. Tot op heden maakten bijna 150 waarnemers gebruik van deze nieuwe invoermogelijkheid. Samen gaven ze in 2014 meer dan 900 'light nestkaarten' door; van 80% werden de gegevens per bezoekdatum geregistreerd, hetgeen ze extra waardevol maakt. Uit eerdere jaren werden nog eens 700 nestkaarten ingevoerd. Mooie resultaten voor een startjaar!

Sjaak Sweegers uit Veldhoven is blij met de komst van de website: 'Ik ben al enkele jaren bezig om nestkasten te plaatsen op en bij ons vakantiepark. De broedresultaten daarvan houd ik bij in Nestkaart Light. In totaal hebben we nu ongeveer 80 nestkasten opgehangen voor verschillende soorten: voornamelijk mezen, maar ook voor Bonte Vliegenvangers en Spreeuwen. Verder volg ik natuurlijk ook nesten van roofvogels rondom het park. Dit voorjaar wil ik mijn gegevens weer gaan invoeren en gaan we nog 20 kasten toevoegen. Dan volgen we in totaal 100 nesten.'

Ook de Nestkasten Werkgroep Zevenaar gaat dit voorjaar weer aan de slag met Nestkaart Light. 'We hebben nestkasten voor Steenuilen, Torenvalken en Kerkuilen. En we volgen veel legfels in kleine mezenkasten', vertelt Gerrit Kolenbrander van de werkgroep.

Meedoen

Voor wie dit voorjaar wil starten met het volgen van enkele nesten is Nestkaart Light een eenvoudige en waardevolle verwerking van de gegevens. Meer informatie en de handleiding staat op:

> sovon.nl/nestkaartlight

Sovon-Nieuws jaargang 28 (2015) nr. 1

Duitse ringatlas

Eind 2014 verscheen de *Atlas des Vogelzugs*. Een 664 pag. omvattend nieuw standaardwerk over terugmeldingen van Duitse broed- en trekvogels.

Het boek vat meer dan een miljoen ringmeldingen samen, verzameld in de loop van een dikke eeuw vogels ringen. Hiertoe werden de gegevens bijeengebracht van de drie Duitse ringcentrales. Voor Nederlandse lezers is dit boek van onze oosterburen natuurlijk extra interessant.

Zoals te verwachten, is het een stevige pil, met de spreekwoordelijke Duitse 'Gründlichkeit' in elkaar gezet door een team van acht auteurs (Franz Bairlein e.a.). Het boek opent met een inleidend hoofdstuk over de geschiedenis van het vogels ringen in Duitsland, met een doorkijkje naar de technologische revolutie die we momenteel doormaken. Daarna volgen hoofdstukken over de trek in het algemeen en de zeggingskracht van ringgegevens in het bijzonder, en een verantwoording van gebruikte methoden.

Ruim 500 pagina's zijn gereserveerd voor soortbesprekingen, met uiteraard veel kaarten (terugmeldingskaarten vaak gesplitst naar regio), een tabel met kencijfers, een al dan niet uitgebreide tekst met kritische bespreking van de resultaten en een Engelse samenvatting. Wat zou het mooi zijn als de Nederlandse ringgegevens op een vergelijkbare manier toegankelijk zouden zijn!

Het boek is op verschillende plekken voor nog geen € 50 aan te schaffen, waaronder via bol.com.

Een Aangename Onrust

Gerard Ouweneel schrijft al tientallen jaren over vogels en vogelaars. In deze bundel zijn wederom (meest niet eerder gepubliceerde) columns bijeengebracht. Naast verslagen over vogeltochten naar verre landen kijkt hij met weemoed terug naar verdwenen vogelgebieden. Uiteraard zijn er verhalen over collega-vogelaars, en hij beschrijft op anekdotische wijze vogelbelevissen tijdens zijn werk voor de nieuwe Sovon-atlas. En, Gerard blijft kritisch, hij laat op niet mis te verstane wijze blijken wat hij vindt van de manier waarop natuurbeschermingsorganisaties en de overheid natuur en recreatie vaak over één kam scheren.

ISBN 978-94-91034-48-0
Paperback, 410p. €19.95

van der Jeugd H.P., Ens B.J., Versluijs M. & Schekkerman H. 2014. Geïntegreerde monitoring van vogels van de Nederlandse Waddenzee. *Vogeltrekstation rapport 2014-01/CAPS rapport 2014-01/Sovon-rapport 2014/18. Vogeltrekstation en Sovon Vogelonderzoek Nederland, Wageningen/Nijmegen.*

Geïntegreerde monitoring van vogels is voor veel soorten een geschikte methode om inzicht te krijgen in de mechanismen van aantalsveranderingen. Dit blijkt uit het onderzoek dat het Vogeltrekstation NIOO-KNAW en Sovon Vogelonderzoek Nederland hebben uitgevoerd in opdracht van Vogelbescherming Nederland en met steun van WaLTER (*Wadden Sea Long Term Ecosystem Research*). Bij 'geïntegreerde populatiemonitoring' wordt niet alleen gekeken naar de ontwikkeling van de aantallen vogels, maar ook naar gegevens over broedsucces en overleving. Hierdoor kan nauwkeuriger worden gezegd hoe een vogelpopulatie ervoor staat, en wat de belangrijkste factoren zijn die de omvang sturen. Soms kan hiermee ook vroegtijdig worden gesignaleerd dat een aantalsverandering op stapel staat.

In het rapport wordt de status besproken van 54 karakteristieke vogelsoorten van de Nederlandse Waddenzee. Aantalstrends over de korte (2000-2011) en langere termijn (1990-2011) zijn bij elkaar gebracht en waar mogelijk aangevuld met demografische gegevens. Voor 27 soorten waren gegevens beschikbaar over overleving en/of reproductie; voor 22 soorten kon hiermee een populatiemodel worden opgesteld.

De resultaten laten zien dat broedvogelpopulaties in de Waddenzee de afgelopen tien jaar in het algemeen zijn afgenomen, terwijl populaties van soorten die (vooral) aanwezig zijn buiten het broedseizoen gemiddeld gelijk bleven of iets toenamen. In een directe vergelijking tussen broedende en niet-broedende populaties van 20 soorten was dit verschil nog duidelijker. Op de korte termijn namen de broedvogelpopulaties sterk af terwijl de niet-broedende populaties van dezelfde soorten gemiddeld iets zijn toegenomen. De populatiemodellen voorspellen dat deze algemene trend zich in de komende jaren zal voortzetten.

De verzamelde informatie heeft voor 14 soorten een duidelijke indicatie opgeleverd over het belangrijkste demografische mechanisme achter de waargenomen populatieontwikkeling. Dit vormt een eerste stap in het achterhalen van de onderliggende ecologische oorzaken. Voor vier soorten met groeiende aantallen leverden de modellen een *early warning* op, dat een stabilisatie of zelfs een afname aanstaande is (Lepelaar, Brandgans, Kleine Mantelmeeuw, Kleine Zilverreiger). Geïntegreerde populatiemonitoring kan dus een belangrijk beleidsondersteunend instrument zijn. Het vraagt echter meer inspanning dan het volgen van aantallen alleen, en een goede samenwerking tussen onderzoekers en goed opgeleide vrijwilligers (ringers en tellers). In het rapport wordt op basis van een aantal criteria ook een prioritering gemaakt van vogelsoorten waarvoor demografische monitoring gewenst is. Bij veel van deze soorten vindt die al plaats, maar er zijn er ook die meer aandacht verdienen, zoals Bergeend, Pijlstaart, Eider, Zilverplevier en Wulp.

Najaarstrek in 2014: veel Zanglijsters, weinig Kramsvogels

Zanglijster op trek.
Foto: Ran Schols

Het najaar van 2014 was er opnieuw een met hoogtepunten voor trektellers. Tijdens de Euro BirdWatch op 4 oktober werden voor het eerst meer dan 1 miljoen vogels geteld. Het bleek een topdag voor Zanglijsters. Een noordwesterstorm later in de maand deed veel Middelste Jagers langs de Noordzeekust waaien en begin november dienden 3,5 miljoen Houtduiven zich aan. Maar er waren ook soorten waarvan de aantallen opmerkelijk laag bleven, zoals de Kramsvogel.

Hoewel het ondoenlijk is om alle bijzondere aantallen en soorten uit het trektelseizoen hier samen te vatten, is het wel interessant om enkele opvallende fenomenen te schetsen. Tussen 1 juni en 5 december werden maar liefst 20.142 teluren gemaakt op Nederlandse telposten. Trektellen is populairder dan ooit (figuur 1), zo bleek ook tijdens de Euro Birdwatch op 4 oktober, toen 185 telposten bemand waren. De dag werd gekenmerkt door een massale aankomst van Zanglijsters. Van de in totaal 119.842 getelde exemplaren werd het gros opgepikt op De Vulkaan, Den Haag en De Nolle, Vlissingen. Het zuidwestelijke zwaartepunt doet vermoeden dat veel van de lijsters 's nachts de Noordzee opgevlogen zijn en hun trek halverwege de Nederlandse kust corrigeerden, daarbij een matige zuidoostelijke wind trotserend. De ideale telomstandigheden (14 graden Celsius, tegenwind voor de vogels) zorgden ervoor dat de beste zanglijstertrek van de afgelopen tien jaar werd vastgelegd.

Veel Beflijsters, bijna geen Kramsvogels

Twee lijstersoorten lieten een tegenovergesteld patroon zien. Beflijsters vlogen er opvallend veel in de tweede week van oktober. Op 13, 14 en 15 oktober werden er 517 geteld. Ze trokken voornamelijk over het oostelijke deel van het land en werden opgepikt in de flinke stroom Zanglijsters en Koperwieken, die laag over het land trok vanwege de zuidelijke stroming en de lichte regenbuien. In tegenstelling tot Beflijsters vlogen er dit najaar opmerkelijk weinig Kramsvogels langs. Hoewel de aantallen van deze soort van jaar tot jaar sterk fluctueren, vormt het totaal van rond 78.000 trekkers dit najaar een duidelijk dieptepunt in de afgelopen tien jaar. De aantallen steken schril af tegen bijvoorbeeld dagmaxima van bijna 60.000 exemplaren over trektelposten langs de zuidwestelijke Noordzeekust op 11 november 2013.

Middelste Jagers, vroeg en veel

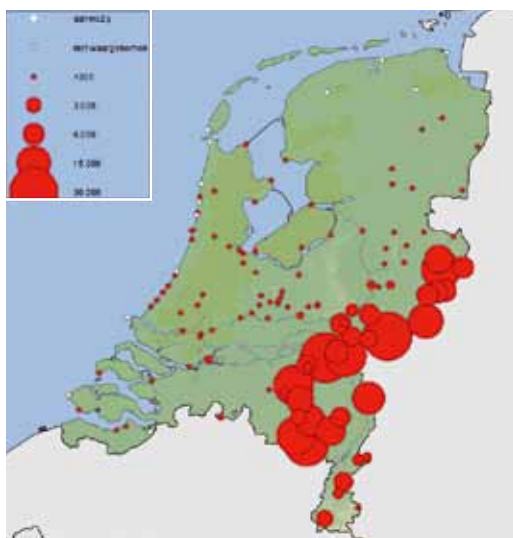
Het najaar van 2014 kan de boeken in als een met relatief veel Middelste Jagers. Op 22 oktober bracht een noordwesterstorm veel jagers naar de kust van zuidwestelijk Nederland en werd een Nederlandse top-5-dag genoteerd op Westkapelle (281 vogels, vooral juvenielen). Recent waren 2011 en 2007 erg goede jaren om trekkende Middelste Jagers te zien. De aantallen langs onze kust worden wel gerelateerd aan goede lemmingenjaren in de Russische broedgebieden, waardoor de broedresultaten goed zijn. De influxen in 2011 en 2014 volgden inderdaad op zo'n voorjaar, maar in 2007 was dat niet het geval. Stevige noordwesterstormen zijn waarschijnlijk toch de belangrijkste factor voor de Nederlandse aantallen. Dit jaar zorgde zo'n storm eind oktober ervoor dat de piek van Middelste Jagers relatief vroeg viel ten opzichte van de traditionele uitschieters in november.

Immense stroom Houtduiven

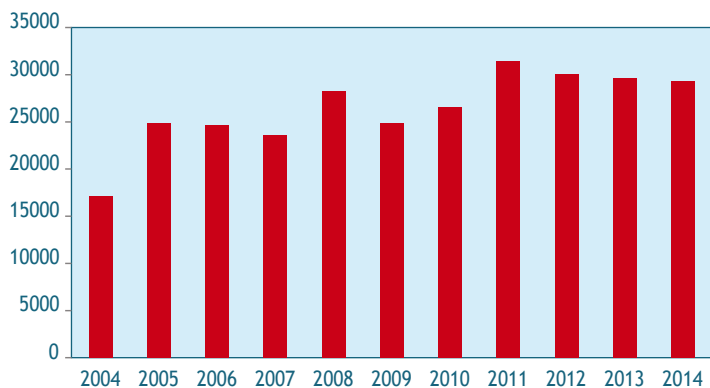
Kort maar hevig was de stroom Houtduiven die dit najaar op 1 november Nederland aandeed (figuur 2). Via een smalle baan over Twente naar de Kempen passeerden zeker 3,5 miljoen vogels in het weekend van de eerste twee novemberdagen. Normaal gezien trekt de bulk van deze Scandinavische vogels net ten oosten van ons land door, maar de laatste jaren nemen de aantallen in ons land toe. Over de oorzaken daarvan wordt gespeculeerd: verleggen de Houtduiven hun trekbaan, gaat een groter aandeel op trek, is er sprake van een toename in de broedgebieden?

> Trektellen.nl/doc

● **Albert de Jong**

Figuur 2. De stroom Houtduiven die dit najaar op 1 november Nederland aandeed (Trektellen.nl).

Figuur 1. Jaartijks aantal teluren van Nederlandse trektelposten tussen 16 juni en 31 december. Een uitgebreid verslag over 2014 op Trektellen.nl/doc.

Sovon-noord is verhuisd!

Het noordelijke Sovon-kantoor is halverwege december verhuisd van de zuidrand van het Leeuwarder centrum naar de noordrand. Het oude postpakhuis aan het voormalige riviertje de Potmarge is na zeven jaar verlaten en Natuurmuseum Fryslân, gevestigd in het Nieuw Stadsweeshuis (anno 1675), vormt het nieuwe onderkomen.

Toen in 2007 duidelijk werd dat Sovon het Friese weidevogelmeetnet onder haar vleugels kreeg, werd tevens het kantoor daarvan betrokken. De etage in het oude pakhuis was met zes werkrachten van Sovon en Weidevogelmeetnet goed bezet. In de loop der jaren nam dat aantal af, met als gevolg dat het kantoor eind 2014 nog slechts twee Sovon-medewerkers telde. Dat liep te veel in de papieren en zodoende keek Sovon in Leeuwarden om zich heen naar alternatieve huisvesting. Die kwam al snel met een prachtig aanbod van Natuurmuseum Fryslân. Sovon mag daar de 'Blauwe Kamer' in gebruik nemen.

De nieuwe locatie heeft nogal wat voordelen. De locatie is prachtig, bekend (in 2012 nog uitgeroepen tot beste op kinderen gerichte museum van Nederland) en goed bereikbaar. Het Natuurmuseum heeft een vakkundige en enthousiaste staf, er komen op jaarbasis zo'n 65.000 bezoekers, ofwel een mooie plek voor Sovon om vrijwilligers te ontmoeten en te werven, informatie over vogelonderzoek in het noorden te verstrekken, samen te werken met het museum en andere organisaties in het noorden, avondjes en cursussen te organiseren, enzovoort. We verheugen ons op een prachtige samenwerking.

Tot ziens in Leeuwarden
(Culturele Hoofdstad Europa 2018)!

Nieuw adres Sovon-Noord en redactie Limosa:
Natuurmuseum Fryslân, Schoenmakersperk 2, 8911 EM Leeuwarden.
Website Natuurmuseum Fryslân: www.natuurmuseumfryslan.nl

Foto's: Romke Kleefstra

Hart voor mens en natuur.....
Veelzijdige avontuurlijke reizen
naar West Afrika en
div. landen in Europa.

info@globenatuurreizen.nl

Sponsor
Stichting
Aljamdu

Limosa specials Akkervogels en Bird Tracking

'Bird tracking' en 'Akkervogels' zijn de titels van twee speciale, dubbeldikke themanummers van Limosa die eind 2013 en 2014 verschenen. De titels spreken voor zich en bieden meer dan 200 pagina's boordevol informatie en leesplezier.

Voor wie ze nog niet heeft of cadeau wil doen aan collegavogelaar zijn beide nummers samen of los te bestellen via Sovon.nl/webwinkel.

Samen voor
€ 12,50

Inclusief verzendkosten
sovon.nl/webwinkel

Soorten- en gebiedenpagina's op sovon.nl nu ook met provinciale gegevens

De soorten- en gebiedenpagina's behoren tot de meest geraadpleegde onderdelen op sovon.nl. Onder de noemer "Vogelinfo" worden daar resultaten van de landelijke monitoringprojecten gepresenteerd: kaarten met verspreidingsbeelden en grafieken met trends per soort. Dit voorjaar worden de pagina's sterk uitgebreid, zowel met provinciale resultaten als met gegevens uit andere monitoringprojecten, zoals het meetnet slaapplaatsen en ringvangsten van het CES.

Provinciale vogelgegevens

De provincies krijgen een steeds grotere rol bij het uitvoeren van natuurbeleid in ons land. Het was dan ook logisch om de gegevens in het soorten- en gebiedenportaal op sovon.nl uit te breiden met resultaten op provinciaal niveau, zodat deze ook daar een brede toepassing vinden. Veel landelijk verzamelde gegevens laten zich immers goed op provinciaal niveau presenteren, of het nu gaat om verspreidingsbeelden of om een weergave van de aantalsontwikkeling. Alleen bij zeldzame soorten, of bij soorten waarvan de dekking in sommige delen van het land minder is, zullen niet alle resultaten zichtbaar zijn. Bij de keuze welke gegevens wel of niet worden getoond, was de kwaliteitsbeoordeling van het CBS, dat de trends berekent, maatgevend.

Reproductie en overleving

De trends die uit de monitoringprojecten naar voren komen, worden in belangrijke mate bepaald door de jaarlijkse reproductie (broedsucces) en de jaarlijkse overleving (of sterfte). Veranderingen daarin geven inzicht in de achtergronden van de waargenomen aantalsontwikkeling en vormen aanknopingspunten voor beleid. Dit bleek onlangs bijv. bij een analyse van vogels in de Waddenzee (zie bijdrage blz.16) en een nog te verschijnen analyse van de populatieontwikkeling bij Kolganzen (Sovon-rapport 2014/56). Gegevens van het Meetnet Nestkaarten, het CES (Constant Effort Sites, ringvangsten met vaste inspanning) en het Meetnet Reproductie in de Waddenzee worden op de nieuwe pagina's toegankelijk gemaakt. Ze geven inzicht in de ontwikkelingen bij zangvogels (reproductie en overleving) en kustbroedvogels (alleen reproductie). Ook het broedsucces bij ganzen en zwanen (percentage eerstejaars in de populatie), zoals dat al sinds enkele decennia wordt verzameld, is toegevoegd. Vanuit de nestkaartgegevens zijn tevens veranderingen in legdatum inzichtelijk gemaakt, een parameter die onder andere inzicht geeft in effecten van klimaatveranderingen.

Tekst met algemene duiding

De nieuwe soortenpagina is voorzien van een beknopte tekst waarin het voorkomen in

Nederland in algemene zin wordt beschreven. Deze teksten zijn bedoeld als duiding van de kaarten en grafieken per soort. Hier worden de hoofdlijnen genoemd; details over de betreffende soorten of over de meetnetten (en de wijze waarop de gegevens zijn bewerkt) zijn zoals altijd te vinden in de jaarlijkse monitoringrapporten. In een algemeen infodocument (als pdf beschikbaar) wordt uitleg gegeven over de wijze waarop de gegevens op sovon.nl worden gepresenteerd, zodat bij de interpretatie geen misverstanden ontstaan.

Telrichtlijnen

Niet nieuw, maar wel onderdeel van de uitbreiding van de soorten- en gebiedenpagina's, zijn de telrichtlijnen per soort die al geruime tijd online zijn in te zien. De teksten over telmethodieken etc. zijn natuurlijk afgeleid van de bestaande handleidingen van de meetnetten. De online presentatie biedt echter op soortniveau

meer details en specifiekere aanwijzingen. Bovenal is er de mogelijkheid de teksten up-to-date bij te houden op grond van voortschrijdend inzicht.

Belangrijke links

De gegevens per soort, per gebied en per provincie zijn in te zien onder het menu "Vogelinfo", maar ook rechtstreeks toegankelijk via onderstaande links:

- > sovon.nl/soorten
- > sovon.nl/gebieden
- > sovon.nl/provincies

● **Kees Koffijberg & Jeroen Nienhuis**

De nieuwe soorten- en gebiedenpagina's kwamen tot stand met financiële steun van het Prins Bernhard Cultuurfonds en het Elise Mathilde Fonds.

Overzicht van resultaten van Sovon-monitoringprojecten zoals die op de uitgebreide soorten- en gebiedenpagina's op www.sovon.nl worden gepresenteerd.

Type	Meetnet	Landelijk/Provinciaal
Verspreiding	• Broedvogelatlas 1973-77	Landelijk en provinciaal
	• Broedvogelatlas 1998-2000	
	• Broedvogels (zeldzame broedvogels, kolonievogels)	
	• Watervogels	
	• Slaapplaatsen	
	• PTT	
Trends aantallen	• Broedvogels	Landelijk en provinciaal
	• Watervogels	
	• PTT	
Seizoensvoorkomen	• Watervogels	Landelijk
	• Atlas winter- en trekvogels	
Reproductie	• Nestkaarten	Landelijk
	• Meetnet Reproductie Waddenzee	
	• Constant Effort Sites (CES)	
	• Watervogels (ganzen en zwanen)	
Overleving	• Constant Effort Sites (CES)	Landelijk
Legbegin	• Nestkaarten	Landelijk

U VINDT ONZE PRODUCTEN
BIJ EXCLUSIEVE SPECIAALZAKEN EN
ONLINE OP WWW.SWAROVSKIOPTIK.COM

ATX/STX FAMILIE **ABSOLUUT DE JUISTE KEUZE**

Kliffen langs de kust bieden elke vogelaar een adembenemende ervaring. Unieke zeevogels zoals de pijlstormvogel of de albatros verbluffen je met hun elegante aerobatische toeren. De ATX/STX-serie van SWAROVSKI OPTIK is gemaakt om jou het unieke privilege te geven om dergelijke zeldzame wezens van heel dichtbij te bekijken. Voor de eerste keer biedt deze serie telescopen je de mogelijkheid de prestaties van de telescoop aan te passen door middel van het formaat van het objectief. Voor observatie van vogels aan de kust of op het wad kies je het 95 mm-objectief met een vergroting tot wel 70x, waarmee je met een kristalhelder beeld van hun magnifieke schoonheid kunt genieten. Als je onderweg bent of lange dagen in het veld doorbrengt, is het compacte 65 mm-objectief de perfecte keuze. SWAROVSKI OPTIK – momenten intenser beleven.

SEE THE UNSEEN
WWW.SWAROVSKIOPTIK.COM

SWAROVSKI
OPTIK

WWW.BLUE-ELEPHANT.NL

**Vogel- en natuurreizen
individueel en groepsreizen**

T 0699-565124
M 06-54261272
E info@blue-elephant.nl

Dobry Den
www.dobryden.nl
085-7853820
info@dobryden.nl

ook
individuele
reismogelijkheden
en
maatwerk

Vogelreizen 2015

Polen Oderdelta, zeearenden	18-4
Roemenië Donaudelta, Macin, Histria	24-4
Hongarije Bükk, Tisza en Hortobagy	1-5
Polen Biebrza en Bialowieza	8-5
Engeland/Schotland Farne Islands, Bass Rock	6-6
Zweden Falsterbo, vogeltrek	26-9

*kleine groepen, vroegboekorting, deskundige reisleiding
Wij reizen per trein of minibus naar onze vogelreisbestemmingen.*

Unieke expeditiecruijs van IJsland via Fair Isle naar Vlissingen!

REISDATA: 22 t/m 28 september 2015
Hutprijs vanaf EUR 950,- p.p.

GEGARANDEERD VERTREK

Nog tweepersonshutten en
superiorhutten beschikbaar!

BirdingBreaks.nl
www.birdingbreaks.nl • T (020) 7792030 • E info@birdingbreaks.nl

Met landing op Fair Isle en bezoek aan Bird Observatory!

Selectie groepsreizen 2014/2015

	Dagen	Prijs	Vertrek
Groepsreizen Europa			
Lesbos - voorjaarstrek	8	1445	23 apr 15
Slowakije	8	1595	29 apr 15
Macedonië - parel van de Balkan	8	1595	10 mei 15
Mallorca	6	1195	1 jun 15
Lesbos - najaar	8	1445	11 sep 15
Duitsland - Kraanvogels en trappen	4	450	11 okt 15
Groepsreizen buiten Europa			
India - Tijgerspecial	10	2775	15 apr 15
China - Beidaihe en Happy Island	14	2695	7 mei 15
Mongolië	15	3995	29 mei 15
Zuid Afrika - Krugerpark	10	2675	16 jun 15
Georgië - vogeltrek bij Batumi	8	1595	29 aug 15
Fotoreizen			
Bayerischer Wald	6	745	20 feb 15
Spanje - Gieren in Catalonië	6	1495	20 apr 15
Texel	3	325	8 mei 15
Spitsbergen	6	1275	5 en 11 jun 15
Bulgarije - macrofotografie	8	1495	14 jun 15
Slowakije - macrofotografie	8	1595	12 jul 15
Polen	7	845	24 okt 15
Cruises			
Antarctica	8	VA 3650	10+ afvaarten
Spitsbergen	8	VA 1745	10+ afvaarten
Groenland	8	VA 1650	10+ afvaarten
Antarctica, South Georgia, Falklands	17	VA 8900	10+ afvaarten
Atlantic Odyssey - Groepsreis!	33	VA 6350	23 maa 15
The Russian Far East	13	VA 5300	27 mei 15
Ijsberenspecial - Groepsreis!	8	VA 2850	11 jun 15
Biskaje Pelagic	9	VA 895	6 mei 16
North Atlantic Odyssey	13	VA 1945	20 mei 16
North Atlantic Odyssey	12	VA 1745	29 mei 16

Elk jaar meer dan 70 groepsreizen met Nederlandse begeleiding,
honderden individuele reizen en meer dan 200 cruises!

INEZIA TOURS
vogelreizen, natuurreizen en meer

www.ineziatours.nl
info@ineziatours.nl
0597-431405

ARAGON Natuurreizen

Vogelreizen 2015:

La Mancha & Cabañeros, 26 april t/m 02 mei
Castilië & Picos de Europa, 16 t/m 23 mei
Tarifa, vogeltrek, 19 t/m 25 september
Wolven- en vogels - NW Spanje, 4 t/m 10 oktober
Ebro Delta & Aragón, kerst/nieuwjaar 2015/16

Vogelreizen 2016:

Extremadura winter, 20 t/m 24 januari
Mallorca - Cabrera, mei

Fotoreizen: gieren+ in Spaanse Pyreneeën,
individueel hele jaar v.a. euro 395.

Vakantiehuis in Sipán, Spaanse Pyreneeën.

www.aragonnatuur.com

Vogelreizen met Kees Woutersen: (0031)619123999

MeoPro 80 HD

€ 1.599,-

De MeoPro 80 HD biedt high-definition prestaties voor een ongekend lage prijs.

Het 80 mm HD Fluoride objectief levert een ongelooflijke resolutie, helderheid en levendige kleuren. Dankzij het Fluoride glas zijn ook chromatische aberraties (CA) vrijwel niet zichtbaar. Het geïntegreerde 20-60x zoom oculair geeft zelfs bij veraf gelegen onderwerpen een zeer helder en contrastrijk beeld, scherp van rand tot rand. Dankzij de CentricDrive® scherpstelring is de bediening eenvoudig en snel, zelfs met handschoenen aan. De compacte, met rubber beklede, magnesium behuizing is zeer mooi vorm gegeven, waterdicht en gebouwd voor jarenlange fantastische observaties.

EUROPEAN
OPTICS
since
1933

Technolyt®

E: info@technolyt.nl
T: +31(0)75 647 45 47
I: Technolyt.nl

ONDERDEEL VAN DE WAY GROUP

meopta

www.meopta.com

Gezenderde Taigarietgans in Noord-Brabant

Sovon-Nieuws jaargang 28 (2015) nr 1

Taigarietganzen zijn bij ons tegenwoordig zeldzamer dan Dwergganzen. Deze winter staat de teller voorlopig op 16 exemplaren. Verrassend was dan ook het bericht van de Deense ganzenonderzoeker Tony Fox op 30 december: "tonight it is with you in the Netherlands". Wat bleek: een in Denemarken gezenderde vogel was via de Duitse Bocht ons land binnengevlogen en overnachtte in de Rammelwaard bij Zutphen. Tegelijk kwam er een melding van 4 Taigarietganzen nabij Boxtel, met daarbij een Deense halsband. De spanning steeg: zou de zendervogel ook naar Noord-Brabant vliegen? Uiteindelijk vonden ganzenkijkers daar op 1 januari drie vogels met een blauwe halsband, samen met de gezenderde vogel. Deze vogels waren op 14 november geringd nabij Vildmose in het uiterste noordoosten van Denemarken.

Ganzenkijkers zochten in de omgeving van Boxtel intensief naar de verblijfplaatsen van de groep Taigarietganzen. De peilingen van de gezenderde vogel wezen de weg in het vaak onoverzichtelijke gebied. Verder bleek het Natura 2000-gebied De Kampina als slaapplek te fungeren, net als in de tijd dat de soort nog een algemene wintergast was. De groep groeide aan tot in totaal 16 exemplaren en foerageerde voor een groot deel in gebieden die nog onbekend waren als winterverblijf.

Ondanks het zachte winterweer bleven de Taigarietganzen een tijdlang in ons land. Het groepje is een schamel overblijfsel van een ooit zo algemene overwinteraar. In internationaal verband is een actieplan in voorbereiding om de afname een halt toe te roepen. De populatie zou in de afgelopen 20 jaar van ongeveer 100.000 vogels

zijn gekrompen tot zo'n 63.000 vogels. De meeste Taigarietganzen overwinteren tegenwoordig niet zuidelijker dan Zweden. Thomas Heinicke telde in januari 2015 een record-laag aantal in het uiterste noordoosten van Duitsland. De grote vraag is nu waar de Brabantse vogels dit voorjaar naartoe trekken. De zendervogel werd op 15 februari nog gezien maar verkaste op 16 februari naar Stavanger in Noorwegen en werd op de 22^e dood gevonden in Jutland.

Meer lezen via > sovon.nl/soort/1571

Deel van de groep van 16 Taigarietganzen, met twee van de geringde vogels.
Foto: Bas van den Meulengraaf

Jaarrond Tuintelling officieel van start

Wie naar Vroege Vogels heeft geluisterd op zondag 22 maart jl., kan het niet ontgaan zijn: de Jaarrond Tuintelling is officieel van start gegaan! De gloednieuwe telling liep als een rode draad door de gehele uitzending heen. Het opstaptelproject is een initiatief van Vogelbescherming en Sovon, samen met De Vlinderstichting, RAVON, Zoogdierverseniging, FLORON en EIS Kenniscentrum Insecten. De organisaties hebben hun krachten gebundeld met als doel meer informatie over natuur in en rond tuinen te verzamelen en deelnemers

enthousiast te maken voor het onderzoeken en stimuleren van biodiversiteit in hun eigen tuin. Naast het meedoen aan de telling krijgen deelnemers ook tips over het natuurvriendelijk inrichten en beheren van de tuin.

De Tuintelling is laagdrempelig van opzet. Zo kun je zelf kiezen om per week te noteren wat je ziet of hoort, of je alleen de vogels wilt noteren of ook de amfibieën, libellen, vlinders, of andere soortgroepen in je tuin. Je mag daar vrij in kiezen en het zelfs per

week wisselen. Ook kun je aangeven of je een beginnende of doorgewinterde waarnemer bent. Door deze opzet is het project ook uitermate geschikt voor deelname door je buurman, (schoon)moeder, huisgenoten, kennissen en vrienden. Kortom, al degenen die al zo vaak aan je gevraagd hebben "wat is er nu zo leuk aan dat vogels tellen?". Zij kunnen dit nu zelf ontdekken. Nodig ze dus vooral uit om ook deel te nemen aan dit opstap-project. En wie weet krijgen zij ook het telvirus te pakken. Voor de (iets meer) doorgewinterde teller kent de Tuintelling ook de mogelijkheid om geregeld tijdstip-tellingen uit te voeren. Door bijvoorbeeld 5 minuten tellen uit te voeren, levert dat een schat aan extra gegevens op. Ook kent de website uitgebreide mogelijkheden om resultaten te bekijken en te vergelijken.

De Tuintelling is vorig jaar zomer van start gegaan via een zogenaamde beta-versie. Bijna 1000 beta-tellers uit de achterban van de deelnemende organisaties hebben geholpen om de website en telling te ontwikkelen. Dankzij hun opmerkingen kon de invoermodule en website flink verbeterd worden. Zo begonnen we redelijk bescheiden met vogels, zoogdieren, amfibieën, libellen en vlinders, maar het telenthousiasme van sommige testers kende geen grenzen. Al gauw moesten soortgroepen als spinnen, weekdieren en nachtvlinders worden toegevoegd. Alle beta-tellers bedankt!

Doe ook mee en meld je aan op www.tuintelling.nl

jaarrond tuintelling

tel mee
ook jouw tuin zit vol leven!

